

UPPSALA UNIVERSITET
Sociologiska institutionen
Sociologi C
C-uppsats, 15 HP

Fixeringen av rösträtt

Om hur mening fixerades kring rösträtt och demokrati 1904-1919

Författare: Per Markus Risman
Handledare: Dominika Polanska

Sammanfattning

Denna uppsats ämnar undersöka hur en demokratisk diskurs kan konstrueras för att bättre förstå demokrati och rättigheter som en social konstruktion. Den gör det genom att undersöka rösträttskampen i Sverige 1904-1917 mediala diskurs. Som teori används Chantal Mouffes och Ernesto Laclaus begreppsapparat, för att bättre kunna fånga hur mening fixeras i en diskurs och således förstå demokrati ur sin tids perspektiv. Resultatet är att sju meningsfixerande narrativ har kunnat beläggas. Slutsatser har kunnat dras är att meningsskapandet för demokrati och rösträtt dels tog fasta vid individerna, demokratins externa effekter och interna värde. Vidare kan det fastslås att rösträtten aldrig fick en riktigt fixerad mening, utan att det rådde konstant konkurrens om dess mening.

Nyckelord: Demokrati, diskurs, narrativ, rösträtt

Innehåll

1. Bakgrund	1
1.1 Disposition och formalia	2
1.2 Syfte och frågeställning	2
1. Tidigare forskning	2
1.1 Teorier om demokratisering	3
1.2 Demokrati, politik och diskurs	7
1.3 Rösträttsfrågan i Sverige	9
2. Metod och urval.....	10
3. Teori och begreppsapparat	11
4. Resultat och analys.....	13
4.1 De sju narrativen – en intern kartläggning	13
4.2 De sju narrativen – relationen emellan dem	22
5. Slutsatser	23
6. Källor och litteraturlista.....	26
6.1 Litteraturlista	26
6.2 Källor.....	27

1. Bakgrund

”Vår långsiktiga ambition är att få bort de andra partierna.”¹ Så säger Pavel Gamov, riksdagsledamot för Sverigedemokraterna (SD) och ordförande för Sverigedemokraterna Uppland om SD:s långsiktiga mål. Citatet, som är sagt av en högt uppsatt och känd svensk politiker, visar att motståndet mot demokratiska rättigheter allt mer har hårdnat, men även blivit mer synligt i media. Gamovs åsikt är dock inget unikt i sig. Tvärtom har det blivit allt mer vanligt att se politiker efterfråga att media skall ersättas eller stoppas offentligt, samt liknande motstånd mot demokratiska rättigheter.²

Dessa strömningar är dock inte på något sätt unika. Runt om i Europa rullas demokratiska rättigheter tillbaka, och statsapparater stärker sina grepp om media. Inom EU framträder Ungerns premiärminister Victor Orbán, som blivit kallad för diktator, som tydligt exempel med inskränkta presslagar, minskad politisk och religiös frihet samt statlig kontroll över kulturlivet.³ Även Polen har försökt följa Ungerns exempel, och mött hård kritik och motstånd.⁴ Utanför EU och Europa har Argentina med deras president Mauricio Macri lyfts fram som ett exempel där demokratiska rättigheter rullas tillbaka, media tas över och statsmakten blir allt mer maktfullkomlig.⁵

Vad som framträder är en strömning, internationell men likväl svensk i sin karaktär, där olika former av rättigheter ifrågasätts, motarbetas och eroderas. En spontan fråga som blir intressant är hur det kan ske; varför röstar ungrare på ett parti som begränsar deras religiösa och demokratiska friheter, och varför gjorde Polen samma sak? Även för oss i Sverige är samma fråga relevant. Men även om denna fråga är intressant så föreligger det ett fundamentalt problem med frågeställningen; den antar att rättigheter, i alla dessa former, är något förgivet och naturligt. Dock visar just dessa strömningar på att fallet inte är så. Vidare skulle en historisk undersökning visa att så inte är fallet, med rösträtten vunnen för inte ens hundra år sedan, religionsfriheten ännu yngre och grundlagsskyddet för föreningar inte ens fem år gammalt.⁶ I mänsklighetens tusenåriga historia utgör vår tid av liberala rättigheter och demokrati som garanterar människans frihet snarare ett historiskt undantag, en kort respit av frihet i ett historiskt kontinuum av förtryck och herravälde. Frågan som är intressant är alltså inte varför vi ser en trend av att förlora våra demokratiska rättigheter, utan hur vi kunde vinna våra demokratiska rättigheter till och börja med. Med den frågan kan vi vinna stor kunskap om inte bara hur rättigheter blir till, men även kan berövas från oss.

Det går alltså att sälla sig till slutsatsen att rättigheter är en social konstruktion, som är villkorat av vissa förutsättningar. Det öppnar upp ett intressant fält. Vad som däremot kanske framträder som mest intressant, speciellt utifrån ovanstående stycke, är konstruktionen som ett fenomen i sig. Att förstå aktörerna i konstruktionen blir den naturliga vägen in. I modern tappning skulle en sådan forskning kunna ta sig i uttryck på många olika sätt men som indikerat ovan har denna konstruktion (som alla konstruktioner) ett tydlig genesis, och skall kunskap kunna blottas om vad som händer idag om konstruktionen i sig behövs det förståelse om dess början – när trenden av herravälde bröts. Alltså blir en sådan förståelse påfallande historisk i sin karaktär. Det är däremot omöjligt att intervjua någon från svensk demokratis födelse. Däremot går det att penetrera den diskurs som då fanns, vilket erbjuder ett lika gott försök som vilket annat som helst att förstå hur demokrati och dess rättigheter förstods och konstruerades bland aktörer på den tiden. Diskurs här skall förstås på ett basalt sätt. En diskurs skall

¹ Nygren (2014).

² Johansson (2012).

³ Woodard (2015)

Taynor (2014)

⁴ Chapman (2016)

⁵ Adriaensen, Andermann, Bollig m.fl. (2016)

⁶ Hirdman (1989), s. 42

förstås som ett bestämt sätt att förstå och tala om världen, eller vissa aspekter av den.⁷ Här når vi alltså konstruktionen i sig.

Genom att med en diskursivansats fokusera på rösträttsfrågan i början av 1900-talet, både den allmänna rösträtten för män och den kvinnliga rösträtten, ämnar denna uppsats att försöka fånga hur idén med rösträtten, och därigenom demokratin, konstruerades. Med det målet kan relevanta faktorer för hur vår demokrati, med dess övriga medföljande rättigheter, blev allena rådande. Med andra ord; genom att söka en förståelse för hur diskursen kring rösträttsfrågan konstruerades avser denna uppsats att blottlägga kunskap om hur en bredare demokratisk diskurs byggs.

1.1 Disposition och formalia

Uppsatsen är uppbyggd med fem kapitel. Den första är inledning och behandlar ämnet i en bredare kontext samt vad uppsatsen kommer handla om. Efterföljande kapitel är metod och urval och behandlar primärt hur valet av källor har gått till samt hur Mouffes och Laclaus begreppsapparat har operationaliserats. Nästkommande är om teori och går igenom Ernesto Laclaus och Chantal Mouffes teori bygge som ligger till grund för förståelsen för vad en diskurs är, hur den konstrueras och begreppsapparaten. Därefter presenteras tidigare forskning som är uppdelat i tre underkapitel: ett om demokratiseringsteorier, ett om rösträttskampen i Sverige och ett om hur diskurser påverkar demokratiska- och politiskaprocesser. Efter det presenteras resultatet och analysen i kombination. Det görs eftersom en delning och separat redovisning av dessa två skulle bli ett opedagogiskt upplägg och viktiga poänger skulle gå förlorade. Resultatet är uppdelat i två delar, en som först behandlar sju spårade narrativ och hur dessa är uppbyggda och en som behandlar deras relation(er) till varandra. Sist presenteras slutsatserna som även innehåller en kortskrivelse om tidigare forskning och vidare forskning.

Vidare skall en poäng om formalia göras. Eftersom institutionen denna uppsats är skriven vid, Sociologiska institutionen vid Uppsala universitet, egentligen använder sig av APA-systemet (American Psychological Association) för källhänvisning och refererat känns det nödgat att förklara varför det inte görs så i denna. Den huvudsakliga motiveringen är att eftersom denna uppsats hanterar ett historiskt material och är en historisk undersökning är det lämpligt att använda sig av ett system som används av historiker själva. Valt system har då fallit på det förenklade notsystemet Harvardsystemet⁸ så som den Ekonomisk-historiska institutionen vid Uppsala universitet har angett att den skall användas.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka hur mening kring demokrati kan fixeras. För att göra det kommer rösträttskampen i Sverige under 1900-talet början vara av intresse, och framförallt den demokratiskurs som fanns då. Utifrån det kan en frågeställning ställas som lyder 1) hur fixerades den jämlika rösträtten med mening?

1. Tidigare forskning

Följande kapitel kommer att presentera tidigare forskning. Kapitlet är uppdelat i tre delar. Forskningen har valts utifrån grunden att tydligt att navigera oss tre fält: forskningen om demokrati, förståelsen av diskurser och den svenska rösträttskampen. Det är nämligen i korsningen av dessa tre fält den här uppsatsen positionerar sig. Från första kapitlet, som presenterar tre demokratiteorier, kommer en djupare förståelse för demokrati och dess mekanismer att dras. Det andra kapitlet som behandlar

⁷ Winther Jörgensen, Phillips (2000), s. 7

⁸ Engelbrektsson, Karlsson (1988)

politik, demokrati och diskurser på olika sätt ger kunskap om hur diskurser och förståelse för och av demokrati med dess rättigheter fungerar, ser ut på andra ställen i världen och har för reella implikationer. Det sista kapitlet som behandlar rösträttsfrågans historia i Sverige ger en djupare förståelse för rösträtten och möjliggör en tydligare positionering inom det fältet och historiska skeendet.

1.1 Teorier om demokratisering

I detta kapitel kommer tre demokratiseringsteorier presenteras. Den första teorin är en marxistisk strukturalistisk. Den andra modereringsteori. Den tredje är transitioniserings teori. I slutet kommer ett resonemang om samtliga tre att presenteras.

Göran Therborn lägger i sin artikel *The Rule of Capital and the Rise of Democracy* fram en teoretisk modell för att förstå framväxten av västerlandets första demokratier. Teorin, som är en strukturalistisk teori av marxistisk mått, kan sammanfattas som så att demokratins framväxt är nära sammankopplad med kapitalismens framväxt, på så sätt att det via olika faktorer är beroende av dess inbördes motsättningar och klasskampen.⁹ Therborns strukturalistiska teori betonar som många strukturalister innan honom klassernas roll, och särskilt klassernas relation.¹⁰

Therborn frågar sig hur det är så att en demokrati byggd på kriterierna av en regering vald genom fria val där den vuxna populationen uppbär lika rösträtt med medföljande rättigheter av yttrandefrihet, föreningsfrihet osv. är så intimt sammankopplad med kapitalism, och varför överklassen valt denna form av styre. Genom att undersöka demokratiseringarna som skedde vid 1900-talet början och 1800talets slut ser sig Therborn kunna spåra tre mekanismer som fött fram demokratierna i väst, ofta i mer eller mindre samklang. Therborn pekar på hur demokratierna blev till via militärt nederlag, antingen direkt i form av att invaderade arméer installerat en demokratisk regim, eller indirekt där resultatet av ett krig gav inrikespolitiska känningar. Det andra Therborn pekar på är hur demokratiseringen är hur nationell mobilisering (inför krig) ledde till demokrati. Antingen fungerade demokratiseringen som ett medel för eller så blev det ett resultat av den nationella mobiliseringen. Den tredje mekanismen var den interna utvecklingen. Den interna utvecklingen mot demokrati berodde antingen eller i kombination med varandra på en oberoende och starkt småborgarskap (inte sällan agrara borgare) och de interna fraktioner som uppstod inom borgarna.¹¹

Dessa tre mekanismer menar Therborn har sin rot i kapitalismens interna motsättningar. Primärt pekar han på två saker. För det första ligger arbetarklassens historiskt unika förmåga att mobilisera sig i en enad rörelse i opposition mot överklassen som grund, enligt Thernblom. För det andra pekar han på den interna splittringen inom överklassen, så som sektionalisering av kapitalismen, monopolisering och krig mellan kapitalistiska stater.¹²

Till det här pekar Therborn på två fakta. För det första att inga borgare, hur progressiva de än kunde anses vara, drev på den demokratiska kampen. Istället var det arbetarrörelsen som gjorde det. Trots detta var det inte arbetarklassen av egen kraft som drev igenom demokrati och dess medföljande rättigheter. Istället byggdes det alltid allianser av olika slag. Det kopplar ihop till det andra faktumet: nämligen att arbetarklassens bästa allierade var främmande arméer från ett annat kapitalistiskt land,

⁹ Therborn (1977)

¹⁰ Pemfors (1999), s. 4

¹¹ Therborn (1977)

¹² Ibid

progressiva småborgare eller sektioner av överklassen. Att dessa krafter blev allierade tillskriver Therborn kapitalismens motsättningar.¹³

Vidare pekar Therborn på faktum att kapitalism, tillskillnad från feodalismen, saknar en internt samlande centrum av legitimitet. Medan feodalismen kunde förlita sig på blodlinjer och strikta hierarkier, saknar kapitalismen detta. Därför menar Therborn att en demokratisk och representativ regering av något slag behövde upprättas. Den underliggande meningen vara här: det gav mindre splittring och ökad legitimitet. Däremot menar Therborn att detta faktum aldrig klarade av att bära kapitalismen till en den demokrati vi känner idag, vilket till exempel bevisas genom att många kapitalistiska länder blev demokratier blott efter en annan stat besekrat dem i krig.¹⁴

Genom denna skiss målar Therborn upp en förklarings modell grundad i marxistisk kunskap om klassernas uppdelning, kapitalismens natur och historisk materialism. Genom sprickorna som uppstått som resultat av kapitalismens motsägelser har arbetarklassen kunnat skapa en demokrati; men denna demokrati är på inget sätt ett problem för kapitalismen. Tvärtom; de kan enkelt styra via den och de har själv tvingat på den andra stater. Trots att mycket har hänt sedan Therborn utvecklat sin teori, och den säkerligen behövs anpassas efter det som hänt i Östeuropa och frigörelsen av kolonier som växt fram till demokratier, så ger han oss ett medel att förstå varför en liten, mäktig elit valt att släppa fram demokratin, när tidigare ekonomiska maktgrupper så rigoröst hållit fast vid sina auktoritära styrelseformer. Den kunskapen är intimt sammanlänkad med vad som diskuteras i inledning; att vår liberala demokrati idag utgör ett historiskt undantag.¹⁵

Seymour Martin Lipset utveckla under 50-talet en teori om vilka grundläggande förutsättningar som behövdes för att en demokrati skulle kunna existera och vara stabil. Lipsets teori kan förstås som så att vissa ekonomiska och normativa grunder skapar de sociala förutsättningar för att en demokrati skall kunna stabilt existera. Utifrån en demokratidefinition som lägger vikt vid existensen av en grupp valda ledare samt en opposition menar koppar Lipset demokratins förutsättningar och stabilitet till ekonomisk utveckling och legitimitet för politiska institutioner och demokratin i sig. De ekonomiska förutsättningarna menar Lipset berör saker så som inkomst per capita, materiellt välstånd och urbanisering, som i effekt också påverkar saker som läskunnighet. Med legitimitet menar Lipset att det är den normativa uppfattningen att demokrati, oavsett dess effektivitet, anses vara det mest rimliga sättet att styra ett land på.¹⁶

Lipset försöker belägga sin korrelation mellan demokrati och ekonomisk utveckling genom att titta på Europa och Sydamerika. Dels pekar han på att (väst)Europas är betydligt mer demokratiskt utvecklat och att det skulle bero på Europas ekonomiska överlägsenhet i form av hur hög läskunnighet som finns, inkomst per capita men också saker som bil per tusen invånare. Vidare pekar han också på interna skillnader där de mindre demokratiska/diktatoriska länderna kontra de mindre diktatoriska/demokratiska länderna kontinuerligt har lägre inkomst per capita, mindre urbaniserade, har lägre läskunnighet.¹⁷

Den teoretiska ram som Lipset utifrån detta etablerar är att ekonomisk utveckling ger vissa generella effekter på beteenden. För det första menar Lipset att en ekonomisk tryggad underklass har råd med en större långsiktighet i deras beteende. Det leder till att de i högre grad ställer upp på en sekulär agenda, vilket Lipset säger vara essentiellt i modernisering och demokratisering. För det andra menar Lipset att

¹³ Therborn (1977)

¹⁴ Ibid

¹⁵ Ibid

¹⁶ Lipset (1959), s. 69-72,

¹⁷ Ibid, s. 75-79

en ekonomisk utveckling förändrar klasskompositionen i en nation genom att göra medelklassen till den största klassen. Medelklassen skall då ha tempererande effekter på ett lands politiska liv genom att belöna moderata politiker och bestraffa extrema. För det fjärde menar han att ekonomisk tillväxt också ger en psykologisk effekt hos överklassen. När det saknas en stark nationell ekonomi menar Lipset att överklassen i högre grad ser ned på under- och medelklassen som vulgära och ovärdiga. Det gör också att dessa är mindre benägna att släppa in dem i politiska sfärer. Det skapar motsättningar som är skadliga för demokratin. En ekonomisk tillväxt motverkar detta genom att föra klasserna närmre varandra och således främja tolerans. För det femte argumenterar Lipset att ekonomisk styrka för ett land gör politiska förluster för en grupp i samhället mer uthärdliga, vilket minskar revolutionära svängningar. För det sjätte pekar han på att en stark ekonomisk tillväxt möjliggör för oberoende och privata organisationer om kan fungera som motvikt gentemot staten.¹⁸

Legitimitet menar Lipset finns inom det politiska systemet. Det handlar om att skapa och sedermera upprätthålla idén om att demokrati är det bästa sättet att styra ett land på och att motverka annat värderingsskapande som undergräver demokratiska ideal.¹⁹

Genom historiska exempel pekar Lipset på två faktorer som skapar legitimitetskriser och försöker därigenom deducera vad som krävs för att upprätta legitimitet. Det första han pekar på är att när en ny social ordning inträder måste stora grupper tillåtas ta del av den politiska makten. Här pekar han på problemen som har uppstått i försök att ha viktad rösträtt eller stänga ute segment från rösträtten. Lipset menar att nära nya mäktiga grupper förnekas inflytande så trycker de dessa grupper till extremism, vilket destabiliserar demokratin. Det andra är att konservativa grupper (och underförstått överklassgrupper framförallt) tillåts behålla sin symboliska status. Här riktar Lipset uppmärksamheten mot de konstitutionella monarkierna som finns i Europa. Enligt Lipset skall det föreligga som så om dessa grupper förlorar sin symboliska status ses demokratin som orätt och reaktionära grupper och åsikter kan födas, vilket gör demokratin påfallande ostabil. Exempel på detta enligt Lipset är Weimarrepubliken, där störandet av kejsaren skapade ett kompakt motstånd mot den nyfödda demokratin.²⁰

Vidare menar Lipset att tre frågor om splittrig även behövs lösas. Det första handlar om religion och statskyrkan. Enligt Lipset så påverkas legitimitet om kyrkans roll i samhället inte adekvat löses genom att dessa institutioner vägrar backa upp de demokratiska institutionerna. Lipset exemplifierar detta genom att peka på hur konservativa krafter i det katolska Sydeuropa, som ofta var allierade med kyrkan, inte bara såg sin kamp mot socialismen som en ekonomisk kamp, utan en kamp mellan Gud och Satan. Detta förhindrar kompromissande och tolerans, vilket skapar slitningar inom demokratin. Den andra frågan handlar om de lägre klassernas rösträtt och rätt att förhandla kollektivt mot företagare. Grunden för det är att om inte rösträtt och rätt att förhandla kollektivt blir kampen om jämlikhet och ekonomisk trygghet riktad mot radikala ideologier, medan i fall där de lägre klasserna ges denna rätt så dras de till mer reformistiska element istället. Det koppar också till den tredje som berör fördelningen av nationalinkomsten och hur den kampen förs. Anledningen till att dessa måste lösas är att de annars genererar totalt olika ”*weltanschauung*” (världsuppfattning) vilket förhindrar kompromisser och samarbete.²¹

Vidare destabiliseras demokratin av det Lipset kallade *weltanschauung*-politiken (alltså mer fundamentalistisk, radikal eller extremistisk politik) då det försöker skapa en isolerad miljö kring sina

¹⁸ Lipset (1959), s. 83-85

¹⁹ Ibid, s. 86-87

²⁰ Ibid, s. 87-89

²¹ Ibid, 92-94

följare, där livet centreras kring rörelsen. Det betyder rörelser isoleras till vissa sociala strata vilket dels förhindrar de att vinna val och politiska segrar då de inte kan växa utan för sina redan existerande väljarbaser. Ytterligare genererar detta effekten av att dessa partier anser sig stå utanför ge-och-ta politiken, och således befinna sig i konstant opposition mot hela politiken.²²

Ett problem med Lipset demokratiteori är att den besvarar frågan vad som krävs för att den demokrati ska kunna existera och vara stabil, samt hur demokratin kan stärkas i ett land, men inte hur demokrati kan uppstå. Det betyder att Lipset inte rätt igenom kan förklara en demokratisk genesis, eller då västerlandets demokratiska genesis.

Vidare är Lipsets resonemang utifrån hans data vattentätt. Detta eftersom de Sydamerikanska staterna rätt igenom har lägre läskunnighet och materiellt välstånd än Europeiska diktaturer. Lipset försök att undvika det problemet är mer retoriskt än teoretiskt, genom att han rubricerar de europeiska staterna som mindre demokratiska kontra mer demokratiska medan de sydamerikanska staterna som mer diktatoriska kontra mer diktatoriska. Två problem uppstår här. För det första är det konstigt att på något sätt rubricera Francos Spanien eller Salazars Portugal, båda militärjuntor med rötter i fascism, som på något sätt demokratiska. För det andra jämför han två olika sorters kategorier mellan varandra vilket gör tolkningarna godtyckliga i bästa fall.

Trots ovanstående kritik är det ofrånkomligt i att teorin inte bara är extremt välunderbyggd, den är också attraktiv att använda för att förstå demokratisk *utveckling*. Lipset ger oss bra redskap för att förpacka data och därigenom förstå långsiktiga processer i demokratin och upprinnelsen till demokratiers fall. Just det sista ligger nära denna uppsats undersökning, även om det är ett annat perspektiv.

Den sista teorin som nu skall presenteras Dankwart A. Rustow och är en transitionsmodell. Modellen utvecklades i skarp polemik med Lipset och delvis andra demokratiteorier. Rustow menade dels att Lipsets faktorer för att hålla en demokrati stabil ej kan förklara dess upphov, att förhållandet mellan det sociala och ekonomiska med demokrati inte nödvändigtvis löpte från det sociala och ekonomiska till det politiska samt att Lipset ej tog hänsyn att demokratin upphov inte är enformig. Rustow menade istället att många vägar fanns till demokratin, och att en annan metodologisk ambition behövde finnas för att finna den genom att undersöka elitors beteende.²³

Utifrån att primärt undersöka Sverige och Turkiet menar Lipset att demokratins utveckling presenterar Lipset en teori med tre faser och ett grundkrav för demokratin. Det viktiga att förstå här är dock att Lipsets faser och grundkrav är extremt breda. Det är den centrala punkten i den som är det relevanta, men *hur* fasen tar sig i uttryck eller dylikt är irrelevant. Trots den enhetliga teorin av faser är vägarna till demokratin många.

Modellen som Rustow sätter upp gör anspråk på att det dels finns ett demokratisk genesis, och att den går att finna. Utifrån det finns det en viss utveckling som oavsett sin interna differens måste ske, och att varje fas har sin plats i modellen eftersom varje fas har sin egen logik och nätverk av aktörer som möjliggör den. Således finns det alltså en nödvändig sekvens i utvecklingen.²⁴

Grundkravet för varje demokrati enligt Rustow är nationell enighet. Med detta menar Rustow att någon form av koncept av politisk samfällighet hos en population måste finnas. Den kan vara ett resultat av geografisk slump som inte tillåter en annan utveckling, så som med Japan, eller en artificiell

²² Lipset (1959), 94-95

²³ Rustow (1970), s. 346

Pemfors (1999), s.5

²⁴ Rustow(1970), s 360-354

konstruktion som med Tyskland under 1800-talet. Rustow pekar på detta som centralt för att demokrati handlar om flyktiga majoriteter och för att dessa på ett stabilt sätt skall kunna uppstå och övergå behövs tydliga gränser.²⁵

Den första fasen Rustow menar behöver inträda är en förberedande fas. Denna fas primära funktion är att skapa konflikt vari en tydlig avgränsad grupp (vanligtvis klasser enligt Rustow) får en central politisk fråga att samla sig kring. Det genererar en konflikt som sätter upp demokrati som ett resonabelt medel för att lösa dessa konflikter på.²⁶

Den andra fasen är en beslutande fas. Rustow uttrycker det som att ”makten” här accepterar ”mångfalden i enighet” och institutionaliserar demokratiska processer. Det rör sig alltså om beslutet att införa demokrati. Rustow gör dock en viktig poäng här att fasen bedrägligt nog kan indikera på att *ett* beslut fattas och sedan är demokratin förskaffad. Det historiska faktumet pekar på att fallet dock inte alltid föreligger som så. Rustow pekar på England som han menar kan anses ha fattat flera beslut som stegvist från 1600-talet till demokrati på 1900-talet. Det primära är dock att det handlar om beslut av makten att ta steg att upprätta de institutioner som vi idag menar är essentiella för demokratin.²⁷

Den sista fasen döper Rustow till tillvänjnings fasen. Rustow menar att i denna fas tar som ett demokratiskt medvetande över, och demokratin blir det självklara styrelseskicket. Här pekar han också på en form av demokratisk ”social darwinism”, där de som bäst anammar demokratin överlever medan de som inte klarar av att göra det marginaliseras och slås ut från det politiska livet.²⁸

Dessa tre teorier går givetvis att kombinera på olika sätt, och det är nog ett fruktsamt sätt att använda dem på. Dock föreligger det som för mig att den som bäst tränger in på grundläggande mekanismer är Thernbom, medan Rustow ger en bättre bild av direkta mekanismer och Lipset ger förståelsen för vad som behövs för att få en hållbar demokrati när demokratin väl är upprättad. En frestande syn är att etablera Thernboms teori som en god väg till förståelse av genesisen för demokratin, och dess större struktur, medan Rustow ger oss en väg att förstå de mekanismer som från Thernbom för oss framåt till självaste demokratin varpå Lipset härifrån ger oss förståelse hur demokratin fortsätter att utvecklas och kan fortsätta att existera.

1.2 Demokrati, politik och diskurs

I detta kapitel kommer internationell och svensk forskning på demokrati och politik i förhållande till diskurser att presenteras.

Forskning har gjorts på meningsskapande och diskurser rörande demokrati och rättigheter. Internationellt har Jie Lu och Tianija Shi analyserat konkurrerande diskurser om demokratiska rättigheter i Folkrepubliken Kina. Deras slutsatser pekar på hur det i Kina finns en dominerande, paternalistisk väktardiskurs som formar förståelsens för demokrati. Denna står i motsättning till en liberal diskurs. Medan en liberal diskurs enligt Lu och Shi betonar politiska institutioner, medborgerligt skydd och grundläggande demokratiska rättigheter som det relevanta för en demokrati, lägger den paternalistiska väktardiskursen emfas på kompetent och erfaret ledarskap. Det är väktardiskursen som framhävs av Kinas Kommunist Parti.²⁹

²⁵ Rustow (1970), s. 350-351

²⁶ Ibid, s. 352-354

²⁷ Ibid s. 355-357

²⁸ Ibid, s. 358-360

²⁹ Lu, Shi (2014), s. 21-23, 37-38

I Sverige har Algot Gölstam undersökt hur betydelsefulla ideologiska tänkare har resonerat kring frihet, demokrati och jämlikhet. I sin undersökning har han tittat på två svenskar. De är den f.d. partiordförande och mottagare av Riksbankenspris i Alfred Nobels minne Bertil Ohlin och Ernst Wigforss, socialdemokratisk finansminister i början av 1900-talet och docent i nordiska språk vid Lund Universitet.

Gölstam pekar på hur Ohlin byggde sin förståelse för demokrati utifrån att demokrati handlade om hur beslut togs och huruvida folkviljan bejakades, samt om vissa grundläggande demokratiska- och mänskliga rättigheter respekterades. Vidare ska Ohlin ha begränsat demokratin till en strikt politisk sfär och inte sett ekonomisk demokrati som något meningsfullt att diskutera. Slutligen påpekar också Gölstam på hur Ohlin satte rösträtten i fokus för demokratin.³⁰

Wigforss å sin sida betonade en mer participatorisk demokrati, enligt Gölstam, vari mer mening lades i att de som berördes av beslut skulle vara delaktiga i att fatta besluten. Det ledde följaktigt till att Wigforss också ansåg att ekonomisk demokrati var viktigt, och att det privata ägandeskapet ej kunde överställas demokratin och att arbetare skulle delta i styrandet av företag. Gölstam visar också hur Wigforss betonade politisk jämlikhet.³¹

Gölstam diskuterar även olika generella förståelser för demokrati utifrån tidigare forskning. Han pekar först och främst på hur den gängse förståelsen för en giltig demokrati handlar om att statsmakten tillsätts via val. Vidare pekar han också på två traditioner av demokratisk förståelse. Den första är en anglo-amerikansk, sprungen ur den puritanska revolutionen i 1700-talets England, och som betonar frihet och att en icke-interventionists stat. Den andra är en kontinental tradition och har sina rötter i den franska revolutionen. Den betonar jämlikhet som fundamental för demokrati.³²

Håkan Holmberg har i sin tur i sin avhandling Folkmakt, Folkfront, Folkdemokrati undersökt svenska kommunister inställning till demokrati i efterkrigssverige. Holmbergs utgångspunkt är två demokratiska traditioner, en liberal tradition där rättigheter och utövandet av dessa rättigheter sätts i fokus, och en totalitär där konsekvenser av olika beslut och huruvida de gynnar och riktar sig mot en majoritet sätts i fokus. Utifrån detta menar Holmberg att kommunisterna, framförallt i Sveriges Kommunistiska Parti sedermera Vänsterpartiet Kommunisterna, sållade sig till den sistnämnda traditionen. Framförallt menar Holmberg det genom att peka på kommunisternas vanskliga förhållande till yttrande- och tryckrätten och skeptiska inställning till en liberal demokrati men fria val. Däremot pekar Holmberg på hur vissa element övertid började mer luta åt den liberal tradition där en liberal demokrati ansågs vara en acceptabel ram för socialism. Holmberg redogör att detta berodde på flera orsaker, framförallt minskad styrning och ändrade direktionser från Sovjet och folkfronterna som sattes upp med progressiva borgerliga element och socialdemokrater mot fascismen. Vidare redogör också Holmberg hur vissa kommunister menade att det är svårt att ta bort den liberala demokratis rättigheter när folk har vant sig vid dem.³³

Ulf Johansson Dahre har i sin tur pekat på hur idén om universella mänskliga rättigheter har kritiserats av antropologer för att vara en huvudsakligen västerländsk konstruktion, byggd på tron på universell rationalism och abstrakt humanism. I sin diskussion försöker Johansson Dahre gå vidare till att peka på hur en väg mellan universalismens mänskliga rättigheter, och relativismens kulturella respekt har försökt konstruerats. Han gör det genom att peka på exempel där västerlandets

³⁰ Gölstam (1995), s. 124-126

³¹ Gölstam (1995), 267, 270-271, s. 274

³² Ibid, s. 51, 54-55

³³ Holmberg (1982), s. 4-7, 49-51, 74-75, 106

konstruktion av de universellas rättigheter har tagits över, omtolkats och använts av lokalbefolkningar på Hawaii och Borneo i kamp till exempel mot företags skövling av skogar.³⁴

Ovanstående forskning ger denna uppsats huvudsakligen två saker. För det första en insikt om att olika meningsfixeringar, oavsett om det handlar om jämlikhet, frihet eller kompetent ledarskap, skapar olika politiska förhållningssätt och attityder till demokrati och dess (bevisligen eventuella) bihang av rättigheter. Det framträder i Kinas populations förhållning till deras demokrati utifrån den specifika diskurs som finns i Kina, och det visas i den skilda demokratiska meningsfixering som funnits i Sverige där vi kan spåra små och stora skillnader. Anmärkningsvärt är hur demokratin är allena rådande, även om skilda uppfattningar finns om vad demokrati är. Det andra vi tar med oss är sätt att förstå hur demokratiska meningsbyggnader kan kategoriseras, nämligen den anglo-amerikanska kontra den kontinentala traditionen och den liberala kontra den totalitära demokratin.

Forskning visar också hur diskurser påverkar politiska kamper. Dels pekar internationell forskning på hur olika kamper kan dra på olika sätt på förståelse av rättigheter och rådande diskurser rörande dessa för att främja sin sak. Vad den forskningen visar på är hur det leder till ett visst genomslag, och således främjandet av en sak.³⁵ Primärt visar denna forskning på hur diskurser påverkar politiska kamper, vilket är viktigt att förstå i tolkandet av den empiri som senare kommer att framläggas. Förvissas kan vi dock vara i att diskurser formar förståelsen av rättigheter, och att det har realpolitiska implikationer.

1.3 Rösträttsfrågan i Sverige

Rune Pemfors ger i sin uppsats Sverige demokratiseras: Ett historisk-institutionalistiskt perspektiv en snabb skiss över vad han anser vara Sveriges demokratiska historia. Utifrån ett historiskinstitutionalistiskt perspektiv, som kort går ut på att placera politiska institutioner ur ett historiskt perspektiv med emfas på de politiska besluts *delvis eller helt oförutsedda* konsekvenser i fokus, försöker han lägga fram en trovärdig beskrivning på varför Sverige demokratiserades på det sättet Sverige gjorde.³⁶

Från Pemfors uppsats kan framförallt två saker plockas ut som kausala. Det första Pemfors pekar på är det synnerligt ovanliga inflytande allmogen hade på det lokala politiska livet. Pemfors pekar på hur det framförallt under Gustav Vasas regentskap byggdes upp en stark lokal maktapparat där gemeneman (och med gemeneman pekar vi framförallt på den lokala borgaren, prästen, besuttna bonden) hade en röst. Under 1600-talet kom den andra saken som är centralt i Pemfors argument att växa fram – det han karakteriserar som *ämbetsmannastaten*. Pemfors pekar på hur denna är sprungen ur den militärstat som växte fram ur dåtidens behov av stark centralmakt för att kunna möta krigen. Genom att skickligt peka på hur dåtidens ämbetsmannastruktur med tydlig hierarki, kontantlön och krav på utbildning kom att tidigt började få weberianska drag argumenterar Pemfors för hur det gav upphov till en synnerligt mäktig ämbetsmannapparat. Samtidigt påpekar Pemfors att Sverige tillskillnad från många andra länder som var kantade av revolutioner hade en mer evolutionärkaraktär på vår statsutveckling.³⁷

Detta skall ha gett upphov till situationen på 1800-talet som bäddade för rösträttskampen. Här skall det dock påpekas att ingen klar och tydlig koppling egentligen ges. Om det beror på att uppsatsen är för kort för att kunna besvara den frågan, bristande empiri eller helt enkelt att argumentet inte håller är svårt att svara på. Pemfors menar i alla fall att situationen på 1800-talet var väl upplagd för en utveckling mot en liberal demokrati. Pemfors menar framförallt att det som gav den arbetarrörelsen en

³⁴ Johansson Dahre (2013), s. 114-115, 118, 122

³⁵ Fabricant (2011), s. 25-28

Jacobs (1998), s. 358-360, 362-362, 371

³⁶ Pemfors (1999), 10-14

³⁷ Pemfors (1999), s. 21-26

så tydlig uppslutning kring rösträttsfrågan kan hittas i att rösträtten sent gavs till svenska arbetare, och att det fanns ett tydligt konservativt och elitistiskt motstånd. Han pekar också på vanskligheten i argumentation kring var graden för rösträtten skulle ligga, i dåtidens som bekant inkomstgraderade rösträtt. En tredje sak han påpekar, i koppling till förra poängen, var att även om Sveriges dåtida starka tillväxt gav många rösträtt berövade den också folk på rösträtten vilket gav upphov till ytterligare osäkerheter. Pemfors gör också poängen att medan liberaler och konservativa inte visste vad de ville tills de visste vad de kunde visste nyckelaktörerna *för* rösträtten vad de ville.³⁸

I rösträttskampen har Pemfors identifierat tre centrala diskurser för rösträtt. Samtliga tre delar drag av romantiserad bild av Sverige och historisk fixering av något slag samt bristande källor. Det första narrativet fixerar sig vid det menar vara en återgång till en svensk guldålder byggd på demokrati. Här menas det att Sverige tidigare var en demokrati, blott störd av feodalismen. Den andra diskursen, även om inte i direkt motsättning till den första, menar det att demokratins inträde var en del av en oundvikligt historisk marsch framåt. Det argumenterades som så att demokratin var en del av ett historiskt kontinuum och att detta, alltså demokratin, var något svenska folket länge arbetat för. Den tredje och sista diskursen fokuserade istället på folkrörelsesverige, och argumenterade det att svensk demokrati inte var hundratals år gammalt utan bara några tiotalår och att stat och kommun bör efterlikna folkrörelserna till det yttersta.³⁹

2. Metod och urval

Källorna som använts för denna uppsats är artiklar vid 1900-talets början. Artiklarna är nyhetsartiklar rörande alla ämnen (utrikesnyheter, politiska nyheter, lokala nyheter osv.), och artiklar så som recensioner och dylikt har valts bort. För att välja artiklar har två nedslags gjort, med olika urvalsmetoder. Två nedslag har valts för att få en god uppfattning om hur diskursen organiserades under en längre tid, för att fånga den sista och mest uppmärksammade perioden i Svensk rösträttskamp. De två stora segrarna, som vi idag kopplar ihop med demokrati (lika rösträtt för alla och parlamentarismens absolut) skedde under denna tid. Tillika förändrades svensk politik markant under året genom den Svenska arbetarrörelse påtagliga stärkande. De två nedslagen formerar en period av där diskursen undersöks 1904-1917.

Det första nedslaget av artikelurval är mellan åren 1904-1911. Denna tid togs för att tidigt fånga diskursen samt för att få tiden före, under och strax efter lika rösträtt för män infördes. Här gjordes ett urval utifrån Svenska Pressregistret på ett antal artiklar som angavs handla om rösträttsfrågan och utifrån olika tidningar som representerade olika politiska inriktningar. Urvalet gjordes utifrån vad pressregisteret indikerade att artiklarna handlade om, samt vilken tidning det var, och innefattade inte alla artiklar på ämnet under den tiden. En ambition om att även ha en balans mellan ”allmän” rösträtt och kvinnors rösträtt i upptaget av artiklar fanns även, för att inte på något sätt utelämna delar av diskursen som kunde vara tydligt genuskodade. Totalt insamlades sju nyhetsartiklar från fem olika tidningar. Dessa tidningar var Arbetaren, Dagens Nyheter, Stockholms Dagstidning, Stockholmstidningen och Upsala nya tidning och kan anses täcka upp en god skala från vänstern och rösträttsivrarna (Arbetaren) till konservativ höger och rösträttsmotståndare (Stockholms Dagstidning). Artiklarna valdes mellan dessa år för att det sträckte sig innan, under och strax därefter en viktig rösträtts- och demokratifråga, den lika rösträtten för män till andra kammaren samt frågan om proportionalitetsval, avhandlades och uppklarades. Således gav detta nedslag en viktig förankring i en relevant samtidsfråga och än viktigare fråga för denna uppsats.

³⁸ Ibid, s. 30-38

³⁹ Pemfors (1999), s. 17-19

Det andra nedslaget var mellan 1917-1919. Dessa år valdes då det gav en insikt i upprinnelsen till och lösningen av vinsten av kvinnors rösträtt samt slopandet av den viktade rösträtten till kommunvalen. Under åren gjordes ett urval baserat på tid. Nedslag gjordes 1917 och 1918 under januari, april, juli och oktober för att få en spridning under året och gott underlag. Under 1919 användes januari, mars och april som nedslags månader för att bättre lägga sig i fas med när kampen för kvinnors rösträtt vanns, vilket var i maj månad. Inget urval av dagar gjordes under året för att på så sätt få bättre uppteckning och mer insamlad data, en ansats som visade sig korrekt då många andra frågor rörande till exempel bristen på mat, första världskriget, revolutionen i Ryssland och andra frågor ofta överskuggade rösträttsfrågan. Även här användes nyhetsartiklar.

De tidningar som användes under andra nedslags år var Svenska Dagbladet och Arbetet. Tidningarna valdes på urval av deras politiska inriktningar då Svenska Dagbladet vid den tidpunkten kan beskrivas som en konservativ tidning och Arbetet själv beskrev sig det socialdemokratiska organets tidning. De politiska inriktningarna reflekterades väl genom båda tidningarna.

I urvalet av artiklar har artiklar som behandlar demokrati, representationsformer och rösträtt på olika sätt varit de som valts ut. Detta gjordes utifrån den kunskap som kunde dras under första nedslaget då det tydligt visade att dessa tre utgångspunkter var de som utgjorde basen för debatten om rösträtt och demokrati i början av 1900-talet, en kunskap som bekräftades sedermera.

Genom denna uppspanning mellan rösträttsåren har denna uppsats fått god uppräknings under svensk demokratis kanske mest formativa år. Samtidigt har perioden som den sträckt sig mellan, 1904 till 1919, säkrat upp för att eventuella förändringar eller anomalier kan ses i insamlad data och kunna hanteras på rätt sätt.

Anledningen till att media och artiklar har valts är för att media är bästa sättet på denna tid att fånga en offentlig diskurs och meningsskapande. Vi fångar bättre vad som nådde ut till folk, samt vad som kan anses vara en stor offentlig diskurs samt formerande av den offentliga diskursen genom att använda media som huvudsaklig källa för det data som används. Media väljs alltså inte på den grunden att en medialdiskurs anses vara av någon direkt särart, utan för att de som *forum* anses vara det mest offentliga forum en diskurs kan uppstå i under denna tid.

För att analysera källorna kommer uppsatsen huvudsakligen utnyttja Ernesto Laclau och Chantal Mouffes begreppsapparat. Utgångspunkten kommer vara att försöka från vilka punkter rösträtten, och därigenom demokratin, fick sin mening fixerad. Här görs alltså ett antagande, vilket är att rösträtten primärt fick sin mening fixerad av andra tecken, och inte var det som huvudsakligen fixerade. Detta antagande presenterar dock inte några problem för uppsatsen, då uppsatsen menar till att undersöka just detta och är därigenom oaktad det faktum att även rösträtten kan ha fixerat meningar. Att undersöka det skulle vara en helt annan undersökning, av radikalt annorlunda karaktär.

3. Teori och begreppsapparat

Som teori används Ernesto Laclaus och Chantal Mouffes diskursteori, som ämnar fånga hur meningsskapande och diskurser organiseras. Den teorin lämpar sig för att visa på hur konkurrerande meningsbyggnad fungerar, samt ger oss möjlighet att följa den intressanta diskursens meningskonstruktion. Däremot används inte hela deras teoribygge, utan endast vissa begrepp plockas ut. Anledningen till att vissa aspekter av teoribygget inte kan anses var fruktsamma för denna form av analys, då det framförallt avhandlar determinerande faktorerens existens eller icke-existens i frågan om konstruktionen av en diskurs och diskursers totalitet. De begrepp som plockas ut från Laclau och

Mouffe⁴⁰ för att kunna spåra rättigheternas process är tre: nodalpunkter, flytande signifikant och artikulationer. Till dessa tillkommer begreppen moment och element, som kort kan ses som byggstenarna i en diskurs och därför är nödvändiga att tas med.

Innan de centrala begreppen inom Laclau och Mouffes teori förklaras skall först ovanstående ”byggstenar” förklaras. Ett moment är ett tecken, det vill säga det som kommunicerar en mening, vars mening är fixerad. Ett moment har således inom en viss diskurs en given plats och det råder mer eller mindre konsensus om vad den platsen är. Ett element är i sin tur ett tecken vars mening ej är fixerad.

Nodalpunkten utgör självaste centrumet för Laclaus och Mouffes begreppsapparat. Det är utifrån nodalpunkten som meningen i en diskurs konstrueras och utkristalliseras. Det är alltså via nodalpunkten andra moment blir fixerade. Ett exempel på nodalpunkt kan vara tecknet folk inom en nationalistisk diskurs, som utgör självaste navet i hur vi konstruerar dels oss själva med likväl de andra. Det är alltså utifrån den punkten, folk, som den nationalistiska diskursen kan skapa sin mening, och därifrån få förståelse för de konflikter de drar upp samt förstå sig själva som en del av den nationalistiska diskursen.⁴¹

En **flytande signifikant** är ett element vars innebörd det råder konkurrens om. Det finns alltså inte en konsensus om dess plats i diskursen, snarare rådet det skilda meningar. Ett exempel på en flytande signifikant kan vara de andra i en nationalistisk diskurs. De andra kan anses vara olika grupper, vilket betyder att meningsskapande för de andra skiftar beroende på aktör. Historiska exempel på de andra i en nationalistisk diskurs kan vara Tredje rikets meningsskapande kring judarna, eller Sverigedemokraternas meningsskapande kring muslimer. Båda är klart de andra, men i en modern nationalistisk diskurs bestående av högerextrema populister å ena sidan och nazister å andra sidan kan det råda konkurrens vem ”den andra” huvudsakligen är. En flytande signifikant försöks alltså **artikuleras**. Artikulering är processen vari element sätts i relation till varandra på sådant sätt att deras innebörd förändras. I ovanstående fall kan en artikulering av ”den andra” i en nationalistisk diskurs artikuleras på så sätt att det sätts i relation till invandring eller för den delen, vi:et i diskursen.⁴²

Härifrån går det att dra ut en definition av **diskurs** som försöket att artikulera elementen i en diskurs och göra diskursen oföränderlig – bilda en totalitet. Denna definition kommer också ligga till grund för förståelsen för diskurs i denna uppsats. Det betyder inte att definitionen av diskurs i inledningen är något som motsägs här, utan att vi blott försöker specificera det så att det blir mer användbart för denna uppsats. Genom denna definition tar vi ett steg från att fokusera på diskursen som den gemensamma förståelsen av något, som är en förståelse av diskursen av något som endast är *format* av sin omvärld och dess aktörer, till diskursen som ett försök till konstant meningsskapande, och därav är en *aktiv del* av sin omvärld och dess aktörer.

Det för oss också till en annan viktig punkt i deras teoribygge som är viktigt. Laclau och Mouffe menar att en diskurs inte är en innesluten totalitet, där diskursens mening är bestående. Tvärtom pekar de på hur diskursen konstant förändras, hur nya tecken plockas in och hur diskursen likväl påverkas av det ”utanför” diskursen.⁴³

Det skall här tilläggas att ett moment behöver inte bara vara ett moment. Tvärtom går det att se hur olika tecken i en diskurs kan inta flera av de olika rollerna, och vara till exempel både nodalpunkt och

⁴⁰ Laclau och Mouffe (2008)

⁴¹ Ibid, s. 150-160

⁴² Ibid

⁴³ Ibid, kap. 2

element. Trots att detta utgör en analytisk svårighet, ger det också en fördel eftersom det ger ökat djup till den teoretiska analys som kan göras.

Denna teori kommer väl till hands i denna uppsats på två sätt. För det första får vi en tacksam begreppsapparat som kan appliceras på empirin. Via dessa begrepp kommer det data som samlas in kunna dekonstrueras för att söka hur meningsfixeringarna kan byggas upp, samt få en förståelse för hur diskursen i sig är konstruerad. Det andra sättet denna teori kommer väl till hands är att vi får förståelse för diskursens konstruktion i sig. Således kan resultatet lyftas upp här, och en mer teoretisk ansats görs i att förstå resultatet utifrån detta att uppsatsen försöker ”fånga” diskursen som den föränderliga apparat den är.

Som ett sista ord skall även demokrati specificeras. I inledningen nämns det att den allmänna definitionen av demokrati ligger vid rösträtten. Denna definition ligger även till grund för hur demokratin förstås i denna uppsats. Jag väljer att definiera demokratin som en uppsättning av liberala rättigheter där rösträtten står i centrum, samt människors jämbördighet i tillgängligheten till och möjligheten att använda dessa rättigheter.

4. Resultat och analys

I detta kapitel kommer resultatet presenteras i kombination med den analys som görs i uppsatsen. Det görs, som tidigare konstaterat, av det enkla skäl att resultatet inte är det insamlade data som finns, utan är analysen. Kapitlet kommer börja med att presentera sju ”unika” meningsskapande narrativ. Ordet narrativ här lånas från Rune Pemfors som presenterades i den tidigare forskningen, men det skall poängteras att det är ett vidlyftigt ordval, då det inte är någon form av narrativ per se utan snarare processer vari olika meningar skapas och cementeras. Ordet används dock för att ordet, som indikerat i tidigare forskning, redan är etablerat samt ger en indikator på att det är något talat eller en berättelse (som i sig ofta innehåller olika speciella meningar), som indikerar på en diskurs. Efter dessa sju narrativ har presenteras kommer deras relation undersökas.

4.1 De sju narrativen – en intern kartläggning

I början av 1900-talet kan sju meningsskapande narrativ beläggas, som på olika sätt försökte skapa mening i och till demokrati och rösträtt. Inget narrativ kan beläggas som primärt ett positivt eller negativt meningsskapande kring demokrati och rösträtt. Även i den bemärkelse ett positivt eller negativt meningsskapande kan uppvisas till ämnet ifråga så betyder inte det att positivt betyder för, eller negativt betyder emot den lika rösträtten i Sverige. Som det kommer att visas är meningsskapandet snårigt, och de sju narrativ som läggs fram är i högsta grad idealtyper, grovt utskurna från dåtidens mediala diskurs. Det grova hug som görs ger ändå en värdefull insikt, som kommer att visas, om hur processen av att ladda demokrati och lika rösträtt med många olika, ibland motsägande, värde gick till. Redan här kan dock en analys göras av den snåriga relationen: alla tecken inom dessa narrativ, och därigenom den totala diskursen, är element. Det betyder i effekt att vi har att göra med en endast stor artikulering.

De sju meningsskapande narrativen som kan läggas fram är det rättfärdig-drivna meningsskapandet, det ansvars-drivna meningsskapandet, det stabilitets-drivna meningsskapandet, folkvilje-drivna meningsskapandet, essens-drivna meningsskapandet, spetskompetens-drivna meningsskapandet och civilisations-drivna meningsskapandet. Alla dessa meningsskapande narrativ har flera olika punkter vari deras mening är sprungen, men dessa punkter skall inte ses som nodalpunkter. Tvärtom bör dessa meningsskapande narrativ ses som nodalpunkter, då deras summa är större än deras enskilda delar.

Det första narrativet som skall avhandlas är det **rättfärdig-drivna meningsskapandet**. Innan dess interna struktur försöks kartläggas skall dock en förklaring av den läggas fram. Det rättfärdig-drivna

meningsskapandet handlar primärt om, som namnet indikerar, att en mening kring vad som är rättfärdigt etableras. Det är dock inte enbart kring rättfärdighet, utan likväl rättigheter som meningsskapandet etableras omkring. Underliggande här finns det givetvis en moralisk implikation, där en moralisk överhöghet söks och anses vara eftersträvansvärt. Denna moraliska överhöghet är dock inte på något sätt exklusiv för rösträttens beivrare eller dess motståndare, utan är en position båda söker att ockupera.

Vad konstruerar då detta rättfärdighetens narrativ? Det mest framträdande i denna meningskapande process är att rösträtten menas vara en medborgarrätt. Det som framträder tydligt här är att alla medborgare, av hävd av sitt medborgarskap och icke av sitt kön eller inkomst, har en rätt till lika bestämmande över Sverige. Medborgarrätt figurerar så ofta att det nästintill blir en synonym till rösträtten. Ingen distinktion görs mellan dessa – någonsin. Exempelvis framhäver vänstern i andra kammaren under en debatt att bolags rätt att avlägga röst i kommunala val skulle marginalisera böndernas rätt, och att ett slopande av bolagens rätt till röst och införandet av lika rösträtt oaktat inkomst skulle garantera böndernas medborgarrätt. Likväl framhövdes även kvinnans rätt till att rösta som en medborgarrätts sak. Det exemplifieras i detta referat från en artikel i SvD 1919 efter att kvinnor fått lika rösträtt i riksdagen:

”Nästa talare var statsminister Edén, som förklarade sig höra till dem som från första stund var fullkomligt vis om att kvinnans krav med lika medborgarrätt som männen skulle genomföras och betecknade vad som nu skett som en ofantlig förändring och som på en gång brutit ned gammal nedärvd åskådning.”⁷⁵

Vidare skall det tilläggas att denna punkt också hör ihop med en jämbördighets idé. Med det menas att utgångspunkten att alla medborgare har rätt till lika rösträtt innebär att alla medborgare är jämbördiga. Bäst exemplifieras även det av ett Edén citat: ”Det finns emellertid äfven rent principiella skäl för vår ställning i denna fråga: principen om att medborgaren skall uppskattas icke efter penningen utan efter sitt personlighetsvärde.”⁷⁶ Detta citat, som är förvånansvärt intimt i sin referens till andra människor, är taget från debatten om den viktade rösträtten till kommunvalen. Genom att lyfta blicken från penningen, som går att värdera, fokuserar Edén på var människas *person*, som vi får anta är svårare att värdera enligt Edén. Grunden för detta är således att varje persons värde är likvärdigt, således måste även rösträtten vara det – och så dras ridån upp för jämbördigheten mellan var och en.

En annan viktig punkt i detta narrativ kretsar kring att dygden av arbete föranleder till rätten att rösta. Här framhävs det dels att arbetarnas hårda arbete, som då menas vara viktigt, borde betyda att han skall få rösta. Det kopplas också in i frågan om kvinnlig rösträtt, då det framhävs att kvinnans hårda arbete som menas vara likvärdigt med mannen, också måste föranleda till hennes rätt att rösta.

Nästa punkt har en historisk utgångspunkt, och botten i den svenska ständsriksdagen. Det argumenteras som så att Sverige är unikt i den bemärkelsen att klasser alltid har haft rätt till representation, och då ett nytt samhälle har trätt in med nya klasser har dessa alltså rätt till representation. Denna argumentation görs dels i förhållande till lika rösträtt, men också den debatt som fördes om de två olika kammarna där den första kammaren frekvent refereras till som ett överhus á la Storbritannien av primärt högerpersoner och vissa liberaler.

Den sista punkten av meningskapande som går att urskilja kan förstås som en marxistisk. Den förståelse av den lika rösträtten, som främst förfäktades av socialdemokrater, är helt enkelt att den viktade rösträtten var ett medel för att upprätthålla klasskillnaderna och förtrycka arbetarklassen. Erik

⁷⁵ ”Kvinnorösträttsfest i Uppsala” (1919)

⁷⁶ ”Den kommunala rösträttsfrågorna fallna” (1917)

Palmstierna, socialdemokrat, uttryckte saken som att ”Högern behöfver den 40-gradiga skalan för att kunna bevara sin ställning i första kammaren. Det är den nakna klasskampen och ingenting annat.”⁷⁷

Det andra meningsskapandet narrativet som skall presenteras är **essens-drivet meningsskapande**. Det essens-drivna meningsskapandet är, som namnet indikerar, inriktat på vissa inneboende egenskaper som de röstkrävande grupperna påstods ha. Framförallt handlade det om kvinnans essens. Två citat sammanfattar väl de positioner som intogs.

”Angående själfva frågan så förefaller vid första anblicken uppgiften att rösta på några riksdagsmän bra lätt och obetydlig, jämförd med en hel mängd andra uppgifter som falla på kvinnans, i synnerhet den gifta kvinnans lott. Att uppfostra uppväxande söner till att blifva vakna, vidhjärtade, rättänkande, gudfruktiga riksdagsmän är ju en större och svårare uppgift än att rösta på några dylika. Att kunna grundligt och framgångsrikt deltaga i det myckna arbete inom allmänna styrelser, där kvinnans insikter i husliga och andra göromål göra hennes närvaro oumbärlig och där hon allt mer och mer kommer att användas eller att kunna egna sig åt det ständigt växande förenings- eller församlingsarbete där hon äfven behöfves utan att hon därföre i hemmet visar sig distraite eller jäktad eller virrig är en konst, som många kvinnor ännu icke lärt sig och som ej är så lätt att inhämta. Jämfördt med dylika uppgifter skulle så som jag nyss sade skyldigheten att rösta vid ett riksdagsmannaval förekomma tämligen litet kräfvande om man icke riskerade att politiska partilidelser af alla slag skulle strömma till och än mera öka krafvet på den själfbehärskning och det lugn, so måste finnas hos den, som skall utgöra hemmet medelpunkt.”- Beatrice Dickson⁷⁸

”Världen har alltid varit i behov av kvinnans intiativ, styrka, mod, känsla och klokhet. Det var en kvinna som reformerade fängelsesystemet och hennes verk behövs fullföljas. Det var en kvinna som reformerade det militära sjukvårdssystemet och hundratusentals kvinnor giva i denna stund sina krafter och sitt liv på slagfält och i fältlasaretten i fosterlandet och mänsklighetens tjänst. Det var en kvinna som väckte hela världens samvete till kamp mot negerslaviet. Det var en kvinna som började det stora fälttåget mot rusdryckerna. Det var en svensk kvinna som slog alarm mot vidskepelsen och fanatismen och fick avskaffat häxbränneriet, trots männens - enkannerligen kyrkans – fanatiska motstånd. Det var en kvinna som under sjutton långa pinsamma år kämpade mot vit slavhandel, tills hon lyckades få denna skamfläck utplånad från sitt lands lagstiftning. När hon såg kvinnorna fälla tårar över sina systrars förnedring utbrast hon 'ack, om vi hade politiskt makt bakom våra tårar' Tusentals ha instämt och instämma ännu i denna önskan.” – Frigga Carlberg⁷⁹

Ovanstående citat målar upp två bilder. Den första fokuserar mycket på skilda roller i samhället, vari varje människa har sin funktion i samhället och skall ägna sig åt den. Kvinnans funktion är en närande, familjär och privat roll. Som tydligt framgår menas kvinnan oförmögen att förstå politik. Således finns det alltså en risk om kvinnan blandas in i politiken då det riskerar att tynga, försvara eller på annat sätt hota hennes familjära och privata roll. Andra än fru Dickson också menade att det fanns en risk för samhället om kvinnan blandades in i politik, utifrån hennes oförståelse av politik.

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Beatrice Dickson (1906)

⁷⁹ Frigga Carlberg (1918)

Det andra citatet utgår från samma idé om kvinnan; en privat, närande och familjär sådan. Däremot väljer den att utgå från ett positivt meningsskapande för det här. Medan första citat drar negativa kognitioner, så drar den andra positiva och pekar på hur kvinnans inneboende väsende stärker samhället och således bör släppas in.

Däremot behandlar inte denna exklusivt. Även en essens-drivet meningsskapande kring de svenska arbetarna gjordes. Högern konstruerade den bilden av den stora massan som en inneboende oförmögen, inkompetent pöbel som enkelt skulle kunna manipuleras. Helt enkelt: ge rösträtt till arbetarna och deras inneboende svagheter kommer tära sönder nationen. Detta var däremot en omstridd punkt, eftersom arbetarrörelsen pekade på arbetarklassens förmåga att hantera olika former av arbetarorganisationer och deras kassor på ett högst framgångsrikt sätt.

Det för oss till den tredje meningsskapande processen som är den **spetskompetens-drivna meningsskapandet**. Två saker skall dock konstateras innan detaljerna för detta narrativ reds ut. Det första är att denna meningsskapande process är unik på så sätt att den behandlar kvinnor exklusivt. Det andra är att den därför kan anses ligga nära ovanstående meningsskapande. Anledningen till varför den däremot framhävs som för att den är oaktagad av idén om ett kvinnligt (och då underförstått ett manligt) essens, samt att den i effekt som tidigare konstaterat blott hanterar kvinnan.

Kvinnan här menas besitta vissa spetskompetenser som är värdefulla. Precis som ovanstående citat behandlar kvinnans inneboende positiva kvalitéer så menas det här att kvinnan av hävd av sitt kön innehar vissa unika upplevelser i samhället i egenskap av arbetande kvinna men likväl moder eller välgörenhetskvinna. Steget som tas utifrån det är att det menas att den kompetensen kommer att tillföra ett mervärde för Sverige, samt ”höja nivån” på riksdagen bland annat. Således är också denna exklusivt positiv i sitt meningsskapande, samt används för att argumentera för rösträtt. Dels ser vi detta i ett citat från Elin Wägner: ”Jag visste att de voro duktiga yrkeskvinnor, med sina hjärnor fyllda till brädden af sitt arbete, sitt köns, sin tids intresse”⁸⁰, men vi ser det också i följande citat:

”Centralstyrelsen [för Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt, egen anmärkning] antog på grund häraf ett uttalande hvori erinras om att erfarenheterna från de krigförande länderna att kvinnans arbete är för staten lika oumbärligt som männen. Äfven påvisas hurursom i vårt land kvinnornas hjälp visat sig behöfligt för stat och kommun vid organiserandet af nödhjälps och reglerande af livsmedelfördelning m.m.” – SvD⁸¹

Det första citatet av ingen annan än Elin Wägner visar en sammankoppling av den arbetande kvinnan och hennes kunskaper till rösträtten. De ”duktiga” kvinnorna, som argumenteras utgöras lämpliga för rösträtten av Wägner, görs för att de är ”fyllda” av ”arbete”, ”kön” och ”sin tids intresse”. Viktigast är, för tydlighetens skull, könet som framhävs dels explicit men också mer subtilt genom ”yrkeskvinna”. Hennes erfarenheter är blott ej som arbetare eller en del av sin tid, utan som en arbetarkvinna och en kvinna av sin tid!

Det andra citatet betonar kvinnans roll, vid sidan om mannen. Underförstått ligger givetvis att medan männen är ute och slåss för sitt land fyller kvinnan en annan viktig roll, som gör det nödvändigt nu att hon inkluderas i demokratin via rösträtten. Mannen strider, försvarar och slåss medan kvinnan organiserar, vårdar och omhändertar! Genom det, skall det då förstås, har hon erfarenheter som eftersom de har varit viktiga för krigsinsatsen i Europa och för Sveriges ve och väl även så måste vara

⁸⁰ Elin Wägner (1911)

⁸¹ ”L.K.P.R:s centralstyrelsemöte” (1917)

viktiga för demokratin! Om inte annat kan en ana en mening som säger att hon åtminstone förtjänar rösträtten efter sina insatser, en koppling till tidigare meningsskapande narrativ om rättfärdighet!

Det fjärde meningsskapande som har funnits är **ansvars-drivet meningsskapande**. Det ansvarsdrivna meningsskapandet utgår från två idéer. Den första menar att envar har en plikt att stärka sitt land, och således har ansvaret att delta i dess styre. Rösträtten menas alltså inte vara så mycket en rättighet, utan en skyldighet. Alltså ersätts rättighetsidéen totalt med en ansvarsidé. Bland annat uppmanar en Silvio i Arbetet 1904 folket att ta kamp ”icke för vår rösträtt utan för vår röstskyldighet”⁸² klart utifrån denna idé. Nils Edén refereras i sin tur i en artikel i SvD till att säga att om enighet skall så finns det ”ingen annan grund än den som garanterar folkrepresentationens fulla konstitutionella rätt och *medansvar* [eget kursivt] i landets stora frågor.”⁸³ Just den sista är intressant av blotta anledningen att rätt(ighet) och (med)ansvar sätts i direkt koppling med varandra i den faktiska texten. Närheten i sig är nog för en koppling kan det menas, men den tydliga referensen mellan varandra (och att ansvar kopplas till enighet som i sig också är intressant men lämnas därhän just nu) stärker denna koppling mellan rättighet och ansvar. Ansvar och rättighet blir samma sak.

Det andra som går att se är hur det menas att när vissa plikter uppfyllts, framförallt skatteplikten, så betyder det att vissa rättigheter skall ges. Det märks bland annat i när SvD refererar till ett sakkunnigutlåtande om slopandet av den viktade rösträtten till kommuner som menar just att den som ”fullgjort sin skattskyldighet” skall äga rösträtt och att denna rösträtt skall vara lika.⁸⁴ Alltså finns det ett förhållande och uppspänd mening mellan plikt/ansvar och rättighet, där rättighet inte är något givet i sig utan något förtjänat. Den idéen märks framförallt tydligast i hur rösträttsförslagen för allmän rösträtt formerades och lades fram, där tydlig betoning lades på det faktum att rösträtten blott gavs till dem som skattat, ej stod i förmyndarskap eller mottog fattigvård.

Det femte meningsskapandet narrativet är det **folkvilje-drivet meningsskapande**. Denna centrerar sig kring, precis som namnet indikerar, folkviljan för demokrati och rösträtt. Rösträttens och demokratin egenvärde, eller effektvärde, konstrueras alltså inte här överhuvudtaget, utan snarare konstrueras en mening av legitimitet utifrån dess breda stöd. I viss mån går det att se en bakomliggande demokratisk tanke att de förslag som har brett stöd/majoritetsstöd är mer legitima än de som saknar en majoritet, vilket skulle då legitimera demokratin och rösträtten. Kanske exemplifieras detta tydligast i detta högst explicita uttalande av socialdemokraten och ledamoten av andra kammaren Ola Waldén: ”Den stora massan kräver sin rätt helt och fullt och man kommer att ångra att man ej följt den politiska klokhet”⁸⁵

I många fall går det också att se att ett till steg tas i detta meningsskapande, vilket är att brott mot folkviljan har konsekvenser. Detta ser vi bland annat ovan. Här går meningsskapandet från att vara positiv i sin karaktär, till att bli påfallande negativ eftersom hotet om revolution framhävs. I ovanstående citat går det att se genom att en skall ”ångra” om man ”ej följt den politiska klokhet”. I sin tid, med revolution i Ryssland, oroligheter i Tyskland och en revolutionsoro i Sverige är det tydligt att det refererar till just hotet om revolution. Denna konstruktion är påfallande likt ett annat meningsskapande narrativ som kommer presenteras nedan, det stabilitet-drivna meningsskapandet, men skiljer sig i den bemärkelsen att den tydlig utgår från folkviljan.

⁸² Silvio (1904)

⁸³ ”Den stora klagodagen högtidllighålles” (1917)

⁸⁴ ”Förslag på kommunal rösträtts reform” (1918)

⁸⁵ ”De kommunala rösträttsfrågorna fallna” (1917)

En sjätte meningsfixering som går att se är det **stabilitet-drivna meningsskapandet**. Denna är både positiv och negativ i sin karaktär, samt för och emot rösträtten. Vidare är detta en utgångspunkt i mycket av den fixeringen av rösträtt som pågick under denna tid.

Det negativa meningsfixeringen som utgick från detta narrativ är helt enkelt som så att demokratisering och lika rösträtt via olika effekter har en tärande effekt på sammanhållningen i Sverige. Det går att spåra fem punkter här.

Den första punkten handlar om att rösträttsfrågan, både för män och kvinnor, är oviktig och tar fokus från andra tryckande frågor som behövs lösas. Inte minst framhövdes detta i gentemot den ostabilitet som fanns i omvärlden före, under och efter första världskriget.

Den andra punkten är att lika rösträtt skulle rubba den maktbalans som finns i samhället, till risk för överklassen välmående och trygghet. Dels menas det att en rubbning av maktbalansen i sig själv är skadligt för sammanhållningen i samhället, men desto mer pekades på risken för att en ”majoritetsförtryck”⁸⁶ (ett ord vars varianter så som majoritetsvälde etc. ofta figurerar när primärt högern talar om rösträttsfrågan) skulle upprättas. Här kopplas alltså demokratiska ideal ihop med den exakta motsatsen: diktatur. Tydligt är det att högerns aristokrati fruktade för vad som skulle ske om arbetarklassen fick lika rösträtt, då denna i flertalet majoritetsklass skulle kunna bli allena rådande och föra våld på överklassen i Sverige.

Den tredje punkten tar avstamp dels i ovanstående punkt, alltså negativa effekter av att låta arbetarklassen få majoritet i elektorspopulationen, men också det essens-drivna meningsskapandet. Den pekar på risken framförallt kommuner skulle löpa om arbetarklassen fick lika rösträtt. Denna punkt fördes framförallt fram i frågan om slopandet av den viktade rösträtten till kommuner som slopades 1918. Det menades, ofta i samband med ovanstående punkt, att kommuners ekonomiska stabilitet hotades. Detta framhövdes då också ofta i kombination med att de grupper som då bär den ekonomiska risken av detta, överklassen eftersom de skattar mest, också då borde ha mer att säga till om, samt att de av hävd av sin status i samhället är mer lämpade att hantera ekonomiska ärenden.

Den fjärde punkten fixerar en mening i att utökad rösträtt betyder inkluderandet av svagare, oberäkneliga och vanskliga element. Framförallt menas här yngre elektor och obesuttna/mindre besuttna element i samhället; implicit åsyftat proletärer. Det menas att dessa grupper är mer benägna att fatta ogenomtänkta beslut och enklare kan bli manipulerade av diverse krafter och fläskiga vallöften.

Den femte och sista punkten i detta negativa meningsskapande handlar om att för snabb utveckling riskerar stabiliteten i samhället, och inte minst för demokratin. Den här punkten av negativt meningsskapande är alltså inte per se emot demokrati, men användes ändå för att skapa ett negativt värde för rösträtten. Utifrån denna fixering utgick en uppmaning av (konservativ) moderation i frågan, och försiktighet. Det menas som så att för snabb utveckling destabiliserar samhället och gör att det vi vunnit kan förgås. Därför torde rösträtten undvikas, menades det.

Det positiva meningsskapandet i denna konstruktion, likväl det meningsskapandet som var för rösträttens, utgick primärt från att rösträtten skulle skapa enighet. Denna idé är något som också omnämns i den tidigare forskningen. En skribent uttryckte följande:

⁸⁶ ”Förslag till kommunal rösträttsreform” (1918)
”Sista framtida kommunalpolitik” (1919)

”Hösten 1905 synten utgången af allmänna valen till andra kammaren kunna blifva plattform för samlingstanken realiserande i den mån lösningen af rösträttsfrågan, detta olyckliga förvirringsämne, kan bidragande till ett enande af nationens flertal.”⁸⁷

Framträder gör bilden av rösträtten som ett splittringens element och där lika och allmän rösträtt är det som kommer ge sammanhållning och enighet i Sverige.

En annan central punkt finns här: nämligen att lika rösträtt förhindrar radikaliserings. Framförallt skall den här fixeringen förstås som sådant att när rösträtten ges till hela samhället trycks inte arbetarklassen ut i marginalerna och blir således inkluderade i statens beslutsvägar och behöver således inte ta till subversiva medel för att påverka. Denna idé är för den observanta inte ny, utan är belagd i den tidigare forskningen av Lipset i hans teori.⁸⁸

Den sista meningsfixeringen som skall presenteras är den **civilisations-drivna meningsskapandet**. Basen för detta meningsskapande är tvåfaldig, men icke ömsesidigt uteslutande. Häri utgås det från en historiskidé och ett utblickande mot andra länder, ofta med ett spann mellan varandra. Tillsammans skapar dock dessa en summa som bli ett civilisationsbygge, och utifrån det har det meningsfixerande narrativet dragits ifrån.

Med en historiskidé åsyftas en meningskonstruktion som handlar om vissa historiska faktorer som legitimerar rösträtten eller framhäver dess ofrånkomlighet. Dels utgår vissa från den gamla ständsriksdagen som menades vara en demokratisk konstruktion, och alla klassers rätt till lika representation där. Alltså används historien för att ladda vissa demokratiska ideal. Tydligast är dock Nils Bothulus som går tillbaka än till Aristoteles och Platon, det antika Grekland och Romerska kejsardömet för att mena att dessa historiskt upphöjda och osedvanligt kloka människor var demokrater, som respekterade meningsskiljaktigheter och hade demokratiska medel för att lösa det. Nils Bothulus går till och med så långt som att slå fast att ”Tankefriheten i Rom var om möjligt än större [än antikens Aten, egen anmärkning] och det romerska kejsardömet föredrog alla religioner och åsikter.”⁸⁹

En annan viktig sak som skall framhävas i den historiska meningssfixeringen är en marxistisk sådan. Den utgår helt enkelt från Karl Marx idéer om klasskamp och oundvikligheten i proletärernas seger över kapitalismen, och socialismens införande. Utifrån det menades det att de mekanismer som driver fram socialismen, likväl kommer driva fram rösträtten och eftersom socialismen är oundviklig blir således rösträtten oundviklig. Historiens obarmhärtiga kuggjul maler helt enkelt ned allt motstånd.

Med en utblickande handlar det primärt om att koppla Sveriges utveckling i rösträtt- och demokratifrågan till andra länder där Sverige framlades som hopplöst eftersatt och reaktionärt. Länder som Ryssland, Nederländerna och Danmark framhövdes ofta och deras utveckling följdes med stort intresse av dåtidens press som använts i denna uppsats. En Ellen Hagen uttrycker det som följande ”Rundt omkring oss vidgas horisonten, nya tider stunda, förvandling inträda. Skola de svenska kvinnorna ej få vara med om det svenska samhällsbygget?”⁹⁰ och ”Demokratien segrar öfverallt, men det nya samfundet får ej ha något gemensamt med det gamla – det fodras nya män och nya kvinnor.”⁹¹ Kopplingen till demokratins segrar ”rundt omkring oss” och ”öfverallt” men då inte i Sverige kopplar

⁸⁷ A.Q. (1907)

⁸⁸ Lipset (1959)

⁸⁹ Nils Bothulus (1918)

⁹⁰ ”L.K.P.R:s årsmöte” (1918)

⁹¹ Ibid

tydligt svensk progression inom dessa områden med andras, och skapar en negativ förståelse för svensk utveckling och Sverige som ett eftersatt och därigenom mindre civiliserat land. Än tydligare uttrycks det i Arbetaren: ”Ett sådant sakernas tillstånd kan omöjligt få bestå. Att vårt land ensamt i Europa skall kvarbli på denna reaktionära nivå är omöjligt att tänka sig.”⁹² Det uttrycks också:

*”Så som ytterligare motiv för den lika rösträttens införande peka de sakkunniga slutligen på de nu rådande tidsförhållande, som på individen ställa stora krav. Dessa krav ha av de maktägande i ett flertal Europeiska länder ansett krävs kompensation i form av mera demokratiska rösträtts bestämmelser, och ett inifrån av lika rösträtt, enligt de sakkunnigas mening, utgöra en naturlig konsekvens härav” – Icke attribuerad*⁹³

Däremot är den här punkten utblickande i den bemärkelsen att den också blickar ut mot andra frågor, inte minst brödfrågan och fredsfrågan som dominerade i slutet av andra världskriget. Poängen här ligger i att demokratifrågan i kombination med dessa andra två frågor blir en form av lackmusttest för hur civiliserat ett land är. Ett land som bejakar fred, eftersträvar demokrati och tillhandagår bröd är ett civilisationens och godhetens land – ett land som bryter på någon av dessa punkter är eftersatt. Givetvis menades det att Sverige var svag på alla punkter, om än i olika grad. Således är denna idé tämligen negativ i sin karaktär.

Summan av dessa två blir som sagt ett framåtskridande civilisationsideal där rösträtten och demokrati framhävs som civiliserat och gott. Alltså är den, trots idéernas ibland negativa fixering, påfallande positiv.

Det civilisations-drivna meningsskapandet är dock inte exklusivt för rösträtten i sin konstruktion och fixering av mening, utan är likväl emot rösträtten. Detta tar sig i uttryck dels som demokratin som ett störande moment för en historisk utveckling, samt ett mer neutralt där historiska måttstockar används för att visa på det redan så demokratiska Sverige.

Det första handlar framförallt om idén om ett ”tusenårigt rike” och där den lika rösträtten antingen utgör ett explicit problem för denna utveckling, eller inte på något sätt hjälper denna utvecklig. Eftersom den lika rösträtten inte hjälper blir det därigenom skadligt att uppehålla sig vid den frågan konstant, eftersom energin istället bör läggas på att välkomna Sveriges tusenåriga rike.

Det andra handlar som sagt att försöka skapa en positiv mening kring redan existerande statliga strukturer. Detta gjordes framförallt i senare skede av rösträttskampen när vissa kamper redan var förlorat. Bland annat argumenterade högerns Karl Hildebrand att ”Vår kommunstyrelse sådan den här, har i verkligheten blifvit mera demokratisk än t. o. m. i Frankrike, trots all dess jämlikhet i rösträttsafseende.”⁹⁴

Ovanstående meningsfixeringar, narrativ, meningsstrukturer visar på hur mening skapades positivt och negativt, för och emot rösträtt och demokrati på olika sätt. Som det även framgår är vissa meningsfixeringar påfallande neutrala i sin framtoning, men dessa utmärks ändå av att de konstruerades för att skapa en förståelse av att demokratin redan räckte som den var.

Innan dock relationen mellan dessa meningspunkter inom rösträttsdiskurs kartläggs skall dock ett par kompletterande saker läggas fram. För det första framträder det tydligt att förståelsen för demokratin i vissa grupper kan förstås som auktoritär i sin framtoning. Här utgår jag från Algot

⁹² X (1917)

⁹³ ”Förslag till kommunalrösträtts reform” (1918)

⁹⁴ ”Den kommunala rösträttsfrågorna fallna” (1917)

Gölstam definition av olika demokratidiskurser.⁹⁵ Det framträder som intressant eftersom det visar hur vissa av dessa meningpunkter även kan menas konstruera en alternativ förståelse för vad demokrati är.

Det andra är den interna fraktionen inom de som förfäktar lika rösträtt. Med det menas att medan liberaler hade en förståelse för demokrati sig själv som värdefullt ockuperade socialdemokratin vid denna tidpunkt en mer radikal förståelse för demokrati, mer betonat på ekonomisk demokrati och socialismens införande. Även denna förståelse för demokrati återfinns i tidigare forskning, återgivet av Gölstam.⁹⁶

Således kan en sak deduceras här, vilket är att tydliga kopplingar mellan detta resultat kan dras till tidigare forskning. Det visar på ett tydligt meningsskapande, tillika utveckling inom fixeringen av förståelsen för demokratin generellt sätt.

Internt är det tydligt att de ord som har valts för att namnge dessa narrativ är flytande signifikanter, likväl som de är nodalpunkter, likväl som de är moment. De ockuperar flera olika positioner vilket också visar på komplexiteten i hur denna diskurs är konstruerad.

Anledningen till att det går att se att de är flytande signifikanter är två-delar i den bemärkelsen att narrativen både är positiva och negativa, för och emot rösträtt tillika att positivitet inte alltid betyder att det är för och negativitet betyder att det inte alltid är emot. Det här kan tydligast ses i den stabilitetdrivna meningsprocessen. I den går det dels att se en konkurrens om hur förståelsen för hur rösträtt kan ge stabilitet är i högsta grad påtaglig. Å ena sidan skapas mening om rösträtten som för stabiliteten hotande då det hotar maktbalansen, öppnar upp för vanstyrelse samt riskerar att förstärka redan existerande konflikter. Ett potent hot mot svensk stabilitet med andra ord. På andra sidan påpekas dock hur den kan sammanföra folk, skapa enighet och lösa det förvirringsämne som rösträttsfrågan framhålls vara. Ett liknande förhållande går att se i essens-drivna meningsskapandet där kvinnans essens antingen menas vara till gagn för henne i den politiska processen, eller till nackdel. Å ena sidan står de som pekar på hur kvinnans inneboende krafter redan har transformerat världen till det bättre och hur hon via en inre styrka varit en aktiv aktör, och hur det utifrån det går att antas att om hon släpps in fullvärdigt i demokratin så kommer det ha positiva effekter. Likväl går det att se hur folk menar att kvinnans egna förnuft skulle stärka riksdagen. På andra står dock de som menar att när gränserna mellan de olika könen, upprättade utifrån deras inneboende kunskaper, upplöses så blir det problematiskt. Dels släpps ett riskabelt och svagt element in i politiken, som lätt kan manipuleras och utnyttjas. Samtidigt utgör det ett hot mot kvinnans dygd, då hon kommer försumma hemmet och familjens centrum upplösas. Tydlig konkurrens råder således om hur fixeringen av kvinnans essens skall ske.

Samtidigt utgör de moment i den bemärkelsen att de ”interna” punkterna i varje moment tydligt fixerar innebörden och värdet i narrativet. Det råder ingen tvekan om vad kvinnans essens är för något, likväl vad som menas med stabilitet eller civilisation. Momenten är fasta, trots att de är flytande signifikanter. En situation som kan te sig som förbryllande, att något både kan vara fast men ändå råda konkurrens om. Distinktionen som behövs görs här är då tvåfaldig. Dels måste en aspektsdistinktion göras i den bemärkelse att en aspekt av tecknen är fixerade i, medan andra inte är det. Det är inget konstigt i sig, eftersom det enbart visar på ords multipla innebörd. Den andra distinktionen som behövs göras är mer ett teoretiskt klargörande och tillbakareferens, som är att för

⁹⁵ Gölstam (1995), s. 51, 54-55

⁹⁶ Gölstam (1995), s. 124-126 267, 270-271

Laclau och Mouffe kan tecken ha flera begreppsmässiga positioner inom en diskurs. Det här exempel tjänar blott till att klargöra det ytterligare.

Samtidigt framträder varje narrativ som tydlig nodalpunkt. Från varje punkt, eller narrativ, kopplas rösträtten och blir laddat med både positivt och negativt. Samtidigt går det att spåra en ändring som visar på detta. I första nedslaget 1904-1911 framträder rättfärdighets-drivet meningsskapande betydligt tydligare än det civilisations-drivna meningsskapandet. I andra nedslaget 1917-1919 ändras det. Här går det att fastslå en sak: förhållandet inom diskursen förändrades och tecknens innebörd har på något sätt ändras. Vad för förändring som exakt har skett är svårt att slå fast, men påverkar dock inte att den förändringen går att se dels i frekvensen av antal argument som utgår från respektive meningsskapande och vilken vikt de ges i debatter och artiklar. Som tidigare konstaterat får tecknen i en diskurs sitt värde genom att de sätts i relation till andra, primärt nodalpunkter. Här framträder alltså en bild av hur rösträtten spänns upp mellan rättfärdigheten och civilisationstänket i det senare skedet, vilket också borde ha förändrat förståelsen för demokratin. Att det skedde kan säkerligen attribueras till det faktum att många andra viktiga frågor kom upp på dagordningen, som fred och brödfrågan, samt aktualiserades av rådande situation med världskrig tillika att allt fler länder införde allmän rösträtt för män och kvinnor. Här går det därför också att se hur diskursen påverkas av utomstående händelser.

4.2 De sju narrativen – relationen emellan dem

Vad går det då att säga om de sju narrativens olika relationer? Som tidigare konstaterat är relationen mellan dem snårig, då de används parallellt med varandra, i kombination med varandra och i motsättning med varandra och ofta på väldigt olika sätt. Således måste en viss distinktion göras här om vad som behövs sökas. Sättet det skall ställas upp blir enklast genom att göra det i negativ form, alltså vad jag *inte* bryr mig om i denna snåriga relation. Det första är att jag inte söker retoriska framställningar, det vill säga hur de används för att retoriskt och argumentativt stärker varandra. Det berör inte meningsfixeringen. Det andra jag inte söker är om de används primärt för att misskreditera eller legitimera rösträttskampen och demokrati. Det jag således söker är hur de *fixerar* varandra och andra kopplingar som kan anses vara av intresse.

Hur fixerar de då varandra? För det första är det tydligt att vissa har en mer premierad ställning rent meningsfixerande än andra. De som framförallt framträder genom att de flitigast används är den civilisations-drivna meningsskapande, den stabilitets-drivna meningsskapandet, det rättfärdig-drivna meningsskapandet och för kvinnors rösträtt i synnerhet det essens-drivna meningsskapandet. De tre kvarvarande, den spetskompetens-drivna meningsskapandet, det folkvilje-drivna meningsskapandet och det ansvar-drivna meningsskapandet, har en mindre central roll och kan i viss mån fastslås som fixerade av de mer prominenta meningsfixeringarna.

Detta går att se på olika sätt. Framförallt går det att se hur de angränsar med till varandra. Med det menas att vissa ligger närmre andra rent argumentsmässigt vilket ger de en närhet som laddar varandra mer med mening. Det stabilitets-drivna meningsskapandet framträder på så sätt att det utgör en viktig komponent i det folkvilje-drivna meningsskapandet på så sätt att negligierandet av folkviljan destabiliserar Sverige. Det essens-drivna meningsskapandet i sin tur leder till att fixera det spetskompetens-drivna meningsskapandet i den bemärkelsen att den fixerar det kvinnliga som ger värde åt vilken spetskompetens som tilldelas kvinnan. Det rättfärdig-drivna meningsskapandet kan i sin tur anses i viss mån fixera meningen av det ansvars-drivna meningsfixerandet eftersom det ansvarsfixerade i mångt och mycket handlar om plikten och det rättfärdiga i att fullfölja plikten. Den civilisations-drivna meningsfixeringen verkar dock stå mycket på sin egen hand.

Givetvis är det inte så enkelt, mycket av relationerna går tillbaka. De fixerar varandra, men fixeringen har ändå en början vilket ovanstående stycke försöker förklara. Det ger oss dock anledning till att

dra två slutsatser: civilisation, stabilitet, rättfärdighet och för kvinnors rösträtt essens utgör moment. Deras meningar är mer eller mindre fixerade. Spetskompetensen, folkviljan och ansvaret är i sin tur element, vars mening är betydligt mer flyktigt.

Vidare går det att konstatera att det rättfärdighet-drivna meningsskapandet finns gemensamma beröringspunkter med det civilisations-drivna meningsskapandet. Det märks främst genom att båda ur vissa aspekter utgår från en historisk bakgrund, där det rättfärdiga motiveras utifrån ett historisk fakta och civilisationen kopplas till historiska villkor. Vidare finns även en relation mellan det rättfärdigdrivna meningsskapandet och det essens-drivna meningsskapande eftersom en viktig kompetens i användandet av rättfärdigheten som meningsskapande kring kvinnans rösträtt är att hon inte är nämnvärt annorlunda från mannen, och att det således blir orättfärdigt att hålla henne från rösträtten. En flytande signifikant går att skymta.

Det essens-drivna meningsskapandet i sin tur har kopplingar till det stabilitets-drivna meningsskapandet eftersom oaktning inför de olika essens som finns har destabiliserande effekter. Det gäller både det essens som kvinnan menas inneha, likväl som mannens.

5. Slutsatser

Syftet med denna uppsats var att få förståelse för hur mening kring demokrati kan konstrueras. Här finns framförallt två saker som kan presenteras som breda former av svar. Det som går att se är att demokratins mening fixeras utifrån individerna den berör. Det syns dels i hur rösträttsmotståndarna lyfte fram överlägsenheten hos de redan röstberättigade överklassen, och/eller männen samt deras enligt rösträttsmotståndarnas överlägsna plikter gentemot staten som rättfärdigade (!) deras maktställning.

En fråga ställdes även. Dessa var 1) hur konstruerades den mediala demokratidiskursen 1904-1919. Ett kortfattat svar kan formuleras som sådant att det gjordes utifrån sju unika narrativ som gemensamt fixerande meningen kring rösträtten, demokrati och demokratiska aktörer. Dessa sju narrativ tillskrev både grupper olika värden, likväl handlingar så som Sverige som helhet, både historiskt, nutid och framtid. Alltså bildas en helhet, men inte en totalitet, där demokrati utifrån vissa värdeskapande narrativ som utifrån olika element och moment låser fast värden som bildade nodalpunkter för att skapa en i slutänden rösträttspositiv demokratidiskurs, som även kan anses vara positiv i slutänden.

Vidare kan det också etableras att ett meningsfullt värde kring demokrati verkar narrativen i effekt skapa dels externt och internt värde för demokrati och rösträtten, vilket menas att demokratin ges vissa positiva externa effekter så som stabilitet eller enighet, tillika att det argumenteras att demokratin har ett internt egenvärde i form av jämlikhet eller dess inneboende framåtskridande karaktär. Vidare etablerar det ett tydligt vi och dem tänk, som skapar en samhörighet bland de som saknar rösträtt (med andra ord förstärker genusgränserna och klasserna *för sig*) samt etablerar tydliga motståndare som framförallt är den parlamentariska högern, men också i förläggningen den grupp och klass de representerar – de privilegierade, fåtalet eller överklassen.

På den ställda frågan skall även ett mer teorinära svar erbjudas. Rösträtten var på inget sätt ett fixerat tecken. Tvärtom var kan det förstås som ett element, vilket erbjuder insikter i varför demokratin aldrig kan förstås som evigt vunnen. I och med att vissa narrativ fick mer framträdande roll går det att anta att meningen med demokratin förändrades. Eftersom de olika narrativen likväl också var splittrade mellan olika fixeringar stärks denna slutsats.

Vidare kommer ett mer empirinära svar landa i att diskursen konstruerades utifrån sju olika narrativ. Dessa narrativ är, som tidigare nämnt, rättfärdig-drivna meningsskapandet, det ansvars-drivna meningsskapandet, det stabilitets-drivna meningsskapandet, folkvilje-drivna meningsskapandet,

essens-drivna meningsskapandet, spetskompetens-drivna meningsskapandet och civilisations-drivna meningsskapandet. Dessa narrativ skall först förstås som nodalpunkterna inom diskursen. Utifrån dessa ges alla andra tecknen, rättigheter likväl som demokrati och representationsformer sitt värde. De skall dock också förstås som element, vilket också betyder att de försökte artikuleras. Det leder till en viktig slutsats, nämligen att under dessa emellan varandra försökte sättas i en sådan relation att de fixerade varandras mening och således blev moment och ej längre element ur någon aspekt. Detta kan dock inte ses som lyckat under rösträttstiden. Denna vetenskap förstärks utifrån att slutsatsen om att flera flytande signifikanter kan spåras inom narrativen eftersom narrativen är delade i sin konstruktion av mellan positivitet och negativitet.

Ytterligare slutsatser som går att dra är, som indikerat under resultaten, att flera gemensamma trådar går att se mellan resultatet och tidigare forskning. Tidigare nämna handlar framförallt om förhållandet mellan en liberal förståelse kontra en auktoritär förståelse av demokrati samt hur olika förståelser av demokrati konstruerades av olika grupper där ett liknande resultat går att finna mellan Gölstam och det här resultatet. Några saker till ska dock höjas. Framförallt rör det de narrativ som Pemfors lyfter fram i sin forskning. Det går att spåra gemensamma narrativ här, framförallt rörande den historiska kopplingen. Däremot tillför det här resultatet en mer detaljerad uppbyggnad av vilka narrativ som egentligen fanns och bygger således vidare på hans forskning, oaktat hans teoretiska perspektiv.

Samtidigt skall en koppling göras till Johanssons Dahre redovisade kritik av idén om universella rättigheter. Här visas tydligt att rättigheter i sin praktik inte är universella, något som han själv indikerar. Tydligt är dock att det åtminstone historiskt varit så i västlandet likväl. Frågan blir dock om det fortfarande är så, vilket jag tror det finns fog för att anta.

Slutsatser för de tre demokratiteorierna framlagda av Göran Thernbom, Dankwart A. Rustow och Seymour Martin Lipset. För Thernbom är det tydligt att direkta jämförelser är svårt, vilket försvårar att dra vissa slutsatser. Vissa kan dock med säkerhet dras. Tydligast kanske Thernboms slutsatser om hur invasionen av andra länder påverkade, vilket den indirekta påverkan framförallt skall fästas här. Precis som att Thernbom kunde se hur vissa länder påverkades av kriget i Europa genom att det gav inrikespolitiska känningar, utan att länderna i sig blev indragna, ser vi det exemplifierade här.⁹⁷ En gäckande, men inte helt lika säker, slutsats finns här. Om kriget som påverkade här sin grund i kapitalismens motsägelser, vilket betyder att demokrati är intimt sammankopplat med kapitalism vilket också Thernbom hävdar, så betyder det att det går att spåra ett genesis för denna uppsats sju narrativ. Det är dock ett annat teoretiskt perspektiv på resultatet, och en sådan slutsats föranleds av andra forskningsfrågor. Vidare verkar resultatet med de narrativ som etablerades indikera på att en liknande uppfattning om legitimitetskapande och minskad instabilitet ligga i linje med Thernboms egna slutsatser om demokratins legitimitetskapande för kapitalism.⁹⁸

En intressant sak som går att plocka ur Lipsets teori (som i övrigt är svår att förhålla sig till här eftersom den fokuserar på demokratins hållbarhet när den väl är etablerad, inte dess genesis eller konstruktion i sig) är frågan om legitimitet. Lipset menar att legitimitetskriser uppstår när ett nytt system upprättas och 1) stora grupper stängs ute ur det, och 2) den forna överklassen förlorar status.⁹⁹ Om en framförallt tittar på det stabilitets-drivna narrativitet och folkvilje-drivna meningsskapandet så framträder det som att dessa positionerar sig nära ovanstående. Det går att dra den slutsatsen genom att en viktig poäng i det stabilitets-drivna meningsskapandet för rösträttsmotståndarna var den makten som skulle förskjutas, vilket antogs utgöra ett hot. Det går att koppla till en rädsla för

⁹⁷ Thernbom (1977)

⁹⁸ Ibid

⁹⁹ Lipset (1959), s. 87-89

rösträttsmotståndarna, som representerades huvudsakligen av högre klasser, skulle förlora sin status. Det går också att se genom hur just både det stabilitets-drivna och folkvilje-drivna narrativen fäste vikt på att en viktad och orättvis rösträtt skulle skapa oroligheter av olika slag eftersom två stora grupper, kvinnor och proletärer, skulle stängas ute ur demokratin.

Om en skall plocka upp Rustows teori måste det fastslås att undersökningsperioden utgör slutet på andra fasen, då de demokratiska institutionerna upprättas, och början på sista.¹⁰⁰ Det märks på två sätt. För det första märks det att det är slutet på den andra fasen i det uppenbara att den lika rösträtten införs här, något som tidigare konstaterats vara självaste grunden för demokrati. För det andra märks det i att en kan anta att dessa narrativ som läggs upp här skapar den gemensamma förståelse av demokrati som gör det omöjligt för mer reaktionära element att förhålla sig till något annat än de sju narrativen, vilket gör att de slås ut.

Vidare forskning som kan göras är att antingen ha ett längre tidsspann, t.ex. in på 30-talet då nazismen gick framåt, eller ha jämföra denna tidsperiod mot andra perioder då rättigheter växte fram, t.ex. då offentlighetsprincipen växte fram (1700-talet) eller föreningsfriheten (2000-talet). Genom det kan en längre tidsaxel plockas fram och undersökas. Därigenom kan det tydligare undersökas hur förändringar i diskursen sker, samt vilka tecken inom diskursen som konsolideras. Det finns alltså stora empiriska och teoretiska vinningar en kan göra genom att undersöka under ett längre tidsspann, samt jämföra olika rättigheters framväxt med varandra.

Annan forskning kan också fokusera sig på annat material, eller mer explicit på någon tidning till exempel arbetaren. Vidare skulle också en sådan forskning, tillika en som ovan, kunna kombineras med annan teori och kanske då främst gentemot de tre teorierna som Lipset, Rustow och Thernbom lagt fram. Genom det skulle diskurser tydligare kunna plockas in i redan existerande demokratiteorier, något som en idag kan argumentera saknas. Det skulle inte bara innebära att ett fält öppnas upp för demokratiteorierna att förhålla sig till, samt ge dessa teorier ett tydligare förhållande till demokrati och rättigheter som ett socialt fenomen, men likväl ge dessa teorier en tydligare ingång i ett mer fenomenorienterat perspektiv.

¹⁰⁰ Rustow (1970), s. 355-360

6. Källor och litteraturlista

6.1 Litteraturlista

- Adriaensen, Birgitte. Andermann, Jens. Ben, Bolling. Fabry, Geneviève. Feierstein, Lilian Ruth. Forné, Anna. Kraniauskas, John. Perassi, Emilia. Saringen, Kathrin. Scavino, Dardo. 2016. ”President Mauricio Macri är ett hot mot demokratin i Argentina”
<http://www.etc.se/debatt/presidentmauricio-macri-ar-ett-hot-mot-demokratin-i-argentina> (hämtad 2016-05-22)
- Chapman, Annelie. 2016. “Poland and Hungary’s defiant friendship”
<http://www.politico.eu/article/poland-and-hungarys-defiant-friendship-kaczynski-orban-pis-migration/> (hämtad 2016-05-22)
- Engelbertsson, Bob, Karlsson, Lynn (1988) *Seminarieuppsatsen – en genomgång av formella krav*. Uppsala universitet.
- Fabricant, Nicole. (2011) “Defending democracy? Human Rights Discourse in Santa Cruz, Bolivia.”, *North American Congress on Latin America*, Vol. 44, No. 5
- Gölstam, Algot. 1995. *Frihet, jämlikhet, demokrati – Etik och människosyn inom liberal och socialistisk tradition*. Diss., Uppsala universitet.
- Hirdman, Yvonne. Vi bygger landet. *Den svenska arbetarrörelsens historia från Per Götrek till Olof Palme*. Andra omarbetade upplaga, Stockholm; Tidens förlag, 1989.
- Holmberg, Håkan. 1982. *Folkmakt, folkfront, folkdemokrati – De svenska kommunisterna och demokratifrågan 1943-1977*. Diss., Uppsala universitet.
- Jacobs, Dirk. (1998) 'Discourse, politics and policy: The Dutch Parliamentary Debate about Voting Rights for Foreign Residents', *International Migration Review*, Vol. 32, No. 2
- Johansson Dahre, Ulf. (2013) “De mänskliga rättigheternas relative universalism – om antropologers försök att teoretisera mänskliga rättigheter” *Norsk antropologisk tidskrift*, Vol 24, No. 2
- Laclau, Ernesto. Mouffe, Chantal. *Hegemonin och den socialistiska strategin*. Stockholm, Vertigo, 2008
- Lipset, Seymour, Martin. (1959) “Some Socia Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy”, *The American Political Science Review*, Vol. 54, No. 1.
- Lu, Jie, Shi, Tianijan. (2014) “The battle of ideas and iscourses before democratic transition: Diffrent democractic conceptions in authoritarian China”, *International Political Science Review*, Vol. 36, No. 1.
- Nygren, Fredrik. 2014. ”Gamov (SD): Vi ska öka ännu mer” *Upsala Nya Tidning*
<http://www.unt.se/uppland/uppsala/gamov-sd-vi-ska-oka-annu-mer-3531077.aspx> (hämtad 2016-0522)
- Pemfors, Rune. *Sveriges demokratisering: Ett historiskt-instituionalistiskt perspektiv*. (SCORE Rapportserie 1999:3) Stockholms universitet
- Rustow, Dankwart A. (1970) “Transition to Democracy: Toward a Dynamic Model”, *Comparative Politics*, Vol. 2, No. 3.
- Therbom, Göran. (1977) “The Rule of Capital and the Rise of Democracy”, *New Left Review*, Vol. 103

Traynor, Ian. 2014. "Budapest autumn: hollowing out democracy on the edge of Europe" *The Guardian* <http://www.theguardian.com/world/2014/oct/29/budapest-viktor-orban-democracy-edgehungary> (hämtad 2016-05-22)

Winther Jorgensen M. – Philips L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod* Lund

Woodard, Colin. (2015) "Europe's New Dictator" *Politico* <http://www.politico.com/magazine/story/2015/06/hello-dictator-hungary-orban-viktor-119125> (hämtad 2016-05-22)

6.2 Källor

Osignerade artiklar

"Kvinnans rösträtt" (1909) *Stockholms Dagblad*, 24 april

"Den 40-gradiga står sig – tack vare första kammaren" (1917), *Arbetet*, 16 april

"Den kommunala rösträtten" (1917), *Arbetet*, 24 april

"Hr Branting om författnings revisionismen" (1917) *Arbetet*, 30 april

"Den första kvinnliga medlemmen i Förenta staternas kongress" (1917) *Arbetet*, 1 januari

"Demokratisk politik och socialistisk organisation" (1917) *Arbetet*, 10 juli

"Gårdagens socialdemokratiska folkmöten" (1917) *Arbetet*, 30 juli

"Ingen samlingsregering" (1917) *Arbetet*, 9 oktober

"Skola vi nu få ett parlamentariskt styrelseskick?" (1917) *Arbetet*, 25 oktober

"Kvinnorätsfrågan i utlandet" (1918) *Arbetet*, 10 januari

"Regeringens löfte" (1918) *Arbetet*, 16 janurari

"Remissdebatten" (1918) *Arbetet*, 25 januari

"Påskmötet i malmö" (1918) *Arbetet*, 2 april

"Första kammar-problemet" (1918) *Arbetet*, 12 april

"Förslag till kommunalrösträttsreform" (1918) *Arbetet*, 16 april

"Kvinnan i danska folketinget" (1918) *Arbetet*, 23 april

"Stadens framtida kommunalpolitik" (1919) *Arbetet*, 7 mars

"Högern och kvinnorna" (1919) *Arbetet*, 11 mars

"Kvinnorösträtten" (1919) *Arbetet*, 31 juni

"Fyrtiofem motioner väckta på onsdagen" (1917) *Svenska Dagbladet*, 25 januari

"Den stora klagodagen högtidighålles" (1917) *Svenska Dagbladet*, 23 januari

”Det kvinnliga rösträttsmötet” (1917) *Svenska Dagbladet*, 10 januari

”L.K.P.R:s centralstyrelsemöte” (1917) *Svenska Dagbladet*, 9 januari

”Majoritet i Englands regering för kvinnorösträtt” (1917) *Svenska Dagbladet*, 1 april

”De kommunala rösträttsfrågorna fallna” (1917) *Svenska Dagbladet*, 15 april

”Kvinnans politiska rösträtt” (1917) *Svenska Dagbladet*, 25 april

”Hr Brantings författningskraft” (1917) *Svenska Dagbladet*, 28 april

”Demokratisering och krigsmål i Tyskland” (1917) *Svenska Dagbladet*, 9 juli

”Kvinnans rösträttsdag” (1917) *Svenska Dagbladet*, 08 oktober

”Demokrati är på marsch i Österrike” (1917) *Svenska Dagbladet*, 9 oktober

”Kvinnans rösträttskraft” (1917) *Svenska Dagbladet*, 27 oktober

”L.K.P.R:s årsmöte” (1918) *Svenska Dagbladet*, 15 januari

”En stillsam och intressant remissdebatt” (1918) *Svenska Dagbladet*, 24 januari

”Sakkunnigförslaget om kommunal rösträttsreform framlagt” (1918) *Svenska Dagbladet*, 16 april

”Fredrika Bremerförbundets möte” (1918) *Svenska Dagbladet*, 17 april

”Förslaget om kvinnans politiska rösträtt fallet” (1918) *Svenska Dagbladet*, 28 april

”Kvinnliga rösträttsföreningar protesterar” (1918) *Svenska Dagbladet*, 28 april

”Vårt jordbruk och demokrati” (1919) *Svenska Dagbladet*, 4 januari

”L.K.P.R-riksdagen i går” (1919) *Svenska Dagbladet*, 9 januari

”Åter riksdag” (1919) *Svenska Dagbladet*, 10 januari

”L. K. P. R:s centralstyrelsemöte” (1919) *Svenska Dagbladet*, 10 januari

”Trontal” (1919) *Svenska Dagbladet*, 12 januari

”Vårt personliga ansvar inför den stora nyordningen” (1919) *Svenska Dagbladet*, 10 mars

”Hr Branting om det politiska läget” (1919) *Svenska Dagbladet*, 10 mars

”Kvinnorösträttsfest i Uppsala” (1919) *Svenska Dagbladet*, 2 juni

”Kvinnorösträttsseger firas i Göteborg” (1919) *Svenska Dagbladet*, 2 juni

”Det blir ingen utredning om referendum” (1919) *Svenska Dagbladet*, 6 juni

Signerade artiklar

A. E-g. (1918) ”Demokrati och socialismen” *Arbetet*, 3 oktober

A. E-g. (1918) ”Ett parti i uppförsbacke” *Arbetet*, 1 oktober

A. E-g. (1919) ”Från politisk demokrati till socialdemokrati” *Arbetet*, 10 januari

Alexandersson, Nils (1906) ”Rösträttsmötet i Heby”, *Upala Nya Tidning*, 13 augusti A.Q

(1907) ”Samling eller förvirring”, *Stockholmstidningen*, 4 maj.

Carlberg, Frigga (1918) ”De svenska männens rättfärdighetskänsla” *Arbetet*, 25 april

Dickson, Beatrice (1906) ”Till enquete för kvinnors rösträtt” *Stockholms Dagblad*, 23 februari

Frej (1917) ”Från ord till handling!” *Arbetet*, 19 april

Stenbock, Louise (1909) ”Riksdagen och kvinnors politiska rösträtt” *Stockholms Dagblad*, 24 april

Hilda Sachs (1918) ”Den kvinnliga ungdomens undervisning”, *Arbetet*, 8 april

HJ. L-m. (1917) ”Herrar vice talmän” *Svenska Dagbladet*, 29 januari

Nils Bothulus (1918) ”Ur tankefrihetens historia” *Arbetet*, 19 januari

M.L. (1918) ”Kvinnoklubbsmöte i Kävlinge” *Arbetet*, 9 april

O.R.W. (1919) ”Hel eller tre kvart demokrati” *Arbetet*, 27 januari Silvio

(1904) ”Sipp, sipp, sipp” *Arbetet*, 3 mars

X (1917) ”Högern och den 40-gradiga skalan” *Arbetet*, 24 april

Wägner, Elin (1911) ”Rösträtten som dygdepris” *Dagens Nyheter.*, 11 november